РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

УНИВЕРЗИТЕТ "СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ"-СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

П Р О Е К Т

ЗА (РЕ) АКРЕДИТАЦИЈА НА ТРИГОДИШНА (180 КРЕДИТИ) СТУДИСКА ПРОГРАМА НА III ЦИКЛУС - ДОКТОРСКИ СТУДИИ ПО ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТА И АРХЕОЛОГИЈА

ИНСТИТУЦИЈА ПРЕДЛАГАЧ:

Филозофски факултет

Скопје, 2024 ГОДИНА

2. Основни податоци за студиската програма за која се бара (ре)акредитација

1	Назив на студиската програма	На македонски јазик	Историја на уметноста и археологија
		На англиски јазик	History of Art and Archaeology
		На јазикот на која се изведува наставата	Историја на уметноста и археологија
2	Студиско подрачје според Меѓународната стандардна класификација на образованието на УНЕСКО (МСКОБ, ISCED) и НРК	Пошироко подрачје	02 Уметност и хуманистички науки кои не се дополнително дефинирани
		Потесно подрачје	022 Хуманистички науки (без јазици)
		Детално подрачје	0222 Историја и археологија 0229 Хуманистички науки (без јазици) кои не се класифицирани на друго место
3	Научно-истражувачко подрачје, поле и област (согласно Меѓународната Фраскатиева класификација од 2015 година и релевантни домашни акти со кои се уредуваат научно-истражувачките полиња од трето ниво – области). За интердисциплинарни студиски програми се наведуваат соодветните студиски полиња или уметнички дисциплини од прво, второ и трето ниво	Научно подрачје	6 Хуманистички науки и уметности
		Научно поле	6.1 Историја и археологија 6.4 Уметности (уметност, историја на уметност, изведувачка уметност, музика)
		Научна, стручна или уметничка област	6.01.02. АРХЕОЛОГИЈА 6.01.02.01. Праисториска археологија 6.01.02.04. Класична археологија 6.01.02.06. Средновековна археологија 6.01.02.07. Епиграфија 6.01.02.08. Нумизматика 6.01.02.09. Теорија и историја на археологија 6.01.02.14. Друго 6.04.01 ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТ 6.04.01.01. Ранохристијанска уметност 6.04.01.02. Средновековна западна уметност 6.04.01.03. Средновековна византиска уметност 6.04.01.04. Средновековна национална уметност 6.04.01.06. Уметност на ренесансата 6.04.01.07. Уметност на барокот 6.04.01.08. Уметност на класицизмот 6.04.01.09. Уметност на реализмот 6.04.01.10. Уметност на XX век 6.04.01.16. Друго 6.01.01.04. Историја на средниот век 6.01.01.16. Византологија
4	Можни занимања со назив и шифри согласно Национална класификација на занимања	Главни групи	2
		Подгрупи	6
		Споредни групи	27
		Единечни групи	92
5	Вид на студии (академски или специјалистички)		академски

6	Циклус на образование (трет циклус студии)		Трет циклус студии
7	Оптовареност на студиската програма изразена во ЕКТС кредити и доколку е предвидено подготвителни курсеви		180 кредити
8	Вредност во ЕКТС кредити на докторска дисертација		26
9	Времетраење на студиите (во години и семестри на траење на студиската програма)		Три години, шест семестри
10	Податоци дали студиската програма се поднесува за акредитација или за продолжување на претходната акредитација		Студиската програма се поднесува за продолжување на претходната акредитација (реакредитација)
11	Начин на финансирање на предложената студиска програма, а за приватните и приватно-јавните непрофитни високообразовни и научни установи доказ за обезбедена квалитетна финансиска гаранција за судиската програма		Самофинансирање на студентите. Школарината изнесува 5000 евра (во денарска противвредност)
12	Степен или ниво на квалификација потребно за запишување на студиите според Националната рамка на квалификации		VII степен
13	Услови за запишување на студиската програма посебно за редовни, вонредни и странски студенти, кои вклучуваат предмети релевантни за студиската програма од државната матура или приемен испит со јасна, недвосмислена и точна содржина на испитот, неговото траење, изведување и оценување		завршен II циклус на студии усогласени со европскиот кредит-трансфер систем (во натамошниот текст: ЕКТС-кредити); - завршени постдипломски студии по студиските програми пред воведувањето на европскиот кредит-трансфер систем, на кои им се признаваат 60 кредити од обука за истражување и едукација; - стекната стручна подготовка според студиски програми за регулирани професии, со остварени најмалку 300 ЕКТС-кредити Не е предвиден приемен испит
14	Степен или ниво на квалификација што се стекнува со завршување на студиите според Национална Рамка на Квалификација		VIII степен
15	Научен назив кој се стекнува по завршувањето на студиската програма	На македонски јазик	Доктор на науки по Историја на уметноста и археологија Додаток на диплома од потесната област, Историја на уметноста или Археологија
		На англиски јазик	Doctor of Science in History of Art and Archeaology Diploma supplement with more precisely explination: History of Art/ Arheaology
		На јазикот на која се изведува наставата	Доктор на науки по Историја на уметноста и археологија Додаток на диплома од потесната област, Историја на уметноста или Археологија
16	Место на реализирање на наставата		Филозофски факултет во Скопје
17	Број на студенти што се планира да се запишат на студиската програма		33
D	Број на ментори	Акредитирани	11
		број на поднесени барања за ментор	/

19		Јазик на којшто ќе се изведува наставата	Македонски јазик/ англиски јазик- одредени предмети како прозорци на мобилност
20		Можност за изведување на наставата на странски јазик (прозорци на мобилност- наставни предмети што можат да се реализираат на англиски јазик)	- Европска визуелна култура/European visual culture (UKIM list) - Доцноантичка, ранохристијанска и еврејска уметност –заеднички модели и влијанија/ Late Antique, Early Christian and Jewish Art, common models and influences - Црковни ризници/ Church Schrines (UKIM list) - Ранохристијанска црква: историја, литургија, уметност/ Early Christian Church, History, Liturgy, and Art - Методологија на научноистражувачка работа општ дел и делот со примена и примери во подрачјето на историјата на уметноста и археологијата/ Methodology of scientific research work, praxis and examples in the field of Humanities (Art History and Archeology) - Античка нумизматика/ Ancient Numismatics - Античка материјална култура/ Ancient Material Culture - Цивилизациски дострели на македонскиот културен круг во античкиот период/ Civilizational Achievements of the Macedonian Cultural Circle in the Ancient Period (UKIM list) - Палеобалкански племиња и народи/ Paleo-Balkan Tribes and Peoples - Културата на пајонските и македонски заедници/ The culture of the Paeonian and Macedonian communities - Праисториски населби и некрополи/ Prehistoric settlements and necropolises - Цивилизацијата на доцната антика на територијата на Р. Северна Македонија/ The Civilization of Late Antiquity on the Territory of the Republic of North Macedonia - Цивилизацијата на римскиот раноцарски период на територијата на Р. Северна Македонија/ Civilization of the Early Roman Imperial period on the territory of the Republic of North Macedonia - Социологија на визуелните уметности/Sociology of the Visual Arts - Сценскиот перформанс во ликовните уметности на модерната доба/Scenic Performances in the Fine Arts during the Modern Era - Идеологијата во европската нововековна уметност/Ideology in the European art of the Modern Era
21.1		Начин на студирање (редовни, вонредно студирање)	Редовно
21.2		Правила, можности и услови за вонредно студирање на студиската програма	/
22		Информација за продолжување на образованието	Можност за постдокторски студии и истражувања од полето Историја и археологија и Уметности (уметност, историја на уметност, изведувачка уметност, музика)

<table>
<tr><td>23</td><td rowspan="5"></td><td colspan="2">Учебна година во која ќе започне реализацијата на студиската програма</td><td>2024/2025</td></tr>
<tr><td>24</td><td colspan="2">Роковите за завршување на предвидените активности од студиската програма</td><td>Ова е регулирано со правилникот за критериумите и условите за упис и студирање на трет циклус студии од 2020 година</td></tr>
<tr><td rowspan="3">25</td><td rowspan="3">Број и датум на Решение (доколку се поднесува за реакредитација)</td><td>на последна акредитација од Одборот за Акредитација</td><td>1409-196/8 од 14.05.2019</td></tr>
<tr><td>за почеток со работа на студиската програма од МОН на Република Северна Македонија (за акредитации пред 2018 год)</td><td>14-1107 од 04.07.2019</td></tr>
<tr><td>за почеток со работа на студиската програма од ВЛАДА на Република Северна Македонија (за акредитации после 2018 год)</td><td>/</td></tr>
</table>

3. Оправданост за воведување на студиската програма

Студиската програма за докторски студии по историја на уметноста и археологија интердисциплинарно е насочена кон едуцирање на лица кои ќе бидат оспособени да спроведуваат научни истражувања во рамките на наведените дисциплини. Оваа студиска програма се базира на современи научни истражувања и анализи и стекнување компетенции потребни за проучувањето и заштитата на археолошкото и уметничкото наследство во глобални рамки, како и на националната културна ризница. Структурата на студиската програма ќе овозможи докторандите да се стекнат со научни и апликативни знаења од современата наука кои се насочени кон истражување, анализа, интерпретација и заштита на светското и националното културно наследство.

4. Усогласеност на студиската програма со потребите на општеството за дадениот профил

Станува збор за високо профилиран кадар, неопходен за институциите од национален интерес (музеи, галерии, институти), како и за одржување на кадровскиот континуитет во рамките на единицата која ја креира и предлага за акредитација студиската прорама, Институтот за историја на уметноста и археологија на Филозофскиот факултет. Со оглед на перманентниот недостиг на кадар на сите нивоа во научните и други институции од областа на културата и образованието, студиската програма во потполност одговара на задоволување на потребите на општеството од дадениот профил, што го оправдува нејзиното креирање.

5. Усогласеност на студиската програма со единствениот европски простор за високо образование и споредливост со програмите на европски високообразовни институции

Табела 5. Институци односно студиски програми преку кои се потврдува **у**согласеноста на студиската програма со единствениот европски простор за високо образование и споредливост со програмите на европски високообразовни институции

	Назив на институција	**Назив на студиска програма со која се обезбедува споредливост**	**Линк до студиската програма**
1.	Филозофски факултет на Универзитету у Београду, Одсек за историју уметности	Докторски студиј из Историје уметности	https://www.f.bg.ac.rs/istorija_umetnosti/program_studija.php?god=3&nivo=5
2.	Filozofski fakultet na sveučilištu u Zagrebu, Odsjek za povjest umjetnosti	Doktorski studij povjest umjetnosti, kulturna baština i vizualna kultura	https://povum.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2022/10/Program_DS-povijesti-umjetnosti-kulturne-bastine-i-vizualne-kulture_FIN.pdf

3.	Sveučilište u Zadru, Odsjek za povjest umjetnosti	Doktorski studij u području humanističkih znanosti, Povjest umjetnosti	https://povum.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2011/02/Doktorski-studij_PU_revidirani.pdf
4.	Univerza v Mariboru Filozofska fakulteta	Umetnostna zgodovina Doktorski študijski program tretje stopnje	https://ff.um.si/studij/podiplomski-studij-3-stopnja/studijski-programi/umetnostna-zgodovina/

6. Степен или ниво на квалификација што се стекнува со завршување на студиите според Национална рамка на квалификации:

Ниво во Националната рамка на високообразовните квалификации		Високо образование	Ниво во Европската рамка на високообразовни квалификации
VIII			8
		III циклус студии- Универзитетски студии 180	

7. Цели на студиска програма и резултати од учење кои означуваат успешно завршување на третиот циклус на студии (180 ЕКТС) и се доделуваат на лице кое ги исполнува следните дескриптори на квалификациите:

7а. Општи дескриптори на квалификации за трет циклус на студии со 180 ЕКТС, за студиската програма поднесена за (ре)акредитација, согласно со Уредбата за националната рамка на високообразовните квалификации

Тип на дескриптор	**Опис**
Знаење и разбирање	Покажува систематско разбирање на полето на истражување и совршено познавање на методи и вештини за истражување во рамките на тоа поле согласно највисоките меѓународни стандарди.
Примена на знаењето и разбирањето	Покажува способност да толкува, дизајнира, применува и адаптира суштински предмет на истражување со научен интегритет. Има направено придонес преку оригинални истражувања кои ги поместуваат напред постојните граници на знаење, развивајќи нови знаења, вреднувани на ниво на национални и интернационални рецензирани публикации.
Способност за проценка	Способност за критичка анализа, оценување и синтеза на нови и сложени идеи, имајќи компетенции за проценка. Способност за независно иницирање и учество во национални и меѓународни истражувачки мрежи и настани со научен интегритет. Способност за независно иницирање на истражувачки и развојни проекти, преку кои ќе генерира ново знаење и вештини за развој на истражувачкото поле.

Комуникациски вештини	Може да комуницира со своите колеги, пошироката академска заедница и со општеството во целина во рамките на својата област на експертиза.
Вештини на учење	Се очекува да биде способен да се промовира во академски и професионални рамки и во технолошкиот, социјалниот или културниот развој во општество базирано на знаење.

7б. Специфични дескриптори на квалификации за трет циклус на студии со 180 ЕКТС, за студиската програма поднесена за (ре)акредитација, согласно со Уредбата за националната рамка на високообразовните квалификации

Тип на дескриптор	**Опис**
Знаење и разбирање	-Покажува знаење и разбирање од областите на историјата на уметноста и археологијата, вклучувајќи и познавање во доменот на теоретски, практични, концептуални, компаративни и критички перспективи во наведените дисциплини според соодветната кабинетска и теренска методологија. -Разбирање на историјата на уметноста и /или археологијата и познавање на актуелните прашања во врска со научните истражувања и новите извори на знаење. -Покажува знаење и разбирање на постоечките теории и методологии во повеќето суб-дисциплини на историјата на уметноста како хуманистичка наука: уметноста на праисторијата, античката уметност, ранохристијанската уметност, средновековната уметност, нововековната, современата и модерната уметност. -Покажува знаење и разбирање на постоечките теории и методологии во повеќето суб-дисциплини на археологијата како хуманистичка наука: праисториска, античка, класична, ранохристијанска и средновековна археологија, нумизматика и епиграфија.
Примена на знаењето и разбирањето	-Може да го примени знаењето и разбирањето на начин што покажува професионален пристап во работата или професијата како: предавач, кустос, теренски експерт, ликовен критичар, дописник, истражувач во потесно поле. -Покажува компетенции за идентификација, анализа и решавање проблеми преку примената на стекнатото знаење од некоја од наведените суб- дисциплини во теориската сфера и во доменот на теренска практика. -Покажува способност за пронаоѓање и одржливост на аргументи во рамките на современите анализи, истражувања и практики на некоја од наведените суб- дисциплини. -Покажува способност за учество во изготвување стратегии и стратешки планови, како и во имплементацијата на елаборати за заштита на археолошкото и уметничкото културното наследство.

Способност за проценка	-Способност за прибирање, анализирање, оценување и презентирање информации, идеи и концепти од релевантни податоци и извори. -Способност за примена на интердисциплинарен приод во проценката, кој ги сублимира познавањата од историјата на уметноста, археологијата, историјата, социологијата на уметноста, филозофијата, книжевноста, старите јазици. -Донесување соодветна проценка земајќи ги предвид личните, социјалните, научните и етичките аспекти, базирани врз познавањето на една или повеќе од наведените суб-дисциплини. -Способност да оценува теориски и практични прашања, да ги детектира причините и да најде соодветно решение за дадени проблеми.
Комуникациски вештини	-Оспособеност за комуникација и за дискусија со стручната јавност за информации, идеи, проблеми и решенија, кога критериумите за одлучување и опсегот на задачата се јасно дефинирани. -Оспособеност за комуникација и дискусија со нестручната јавност за информации, идеи, концепти и визии, кога тоа го налага определена општествена потреба. -Презентирање и афирмирање на националното и светско културно наследство преку електронски и печатени медиум, како и преку активностите на невладиниот сектор и различни здруженија. -Преземање подетална одговорност за колективни резултати во доменот на истражувањето, презентацијата и заштитата на културното наследство. -Оспособеност за независно учество со професионален пристап во научни, стручни и интердисциплинарни дискусии од јавен карактер.
Вештини на учење	-Совладување на вештините за преземање иницијатива за идентификација на потребите за стекнување на продлабочено знаење од соодветните суб-дисциплини и учење со висок степен на независност. -Дизајнирање на соодветен систем за индивидуална едукација во доменот на некоја од наведените суб-дисциплини според личните афинитети, преференци и научни интереси. -Градење на оптимален капацитет за следење на научни тенденции и резултати во доменот на некоја од наведените суб-дисциплини.

8. Структура на студиската програма согласно правилникот за организирање на докторски студии на единицата, број на предвидени предмети и стекнати кредити, како и број на кредити стекнати со изработката на докторскиот труд.

СТРУКТУРА НА СТУДИСКА ПРОГРАМА

Табела 8.1. Распоред на предмети/активности по семестри и години на студии

Семестар	Код или реден број	Назив на предмет/активност	Број на ЕКТС-кредити		Припадност на предмет/активност согласно ЗВО
			Задолжителни предмети/активнсоти	Изборни предмети	
Прв	1.	Етика во научно-истражувачката работа од областа	3	/	Академска обука
	2.	Методологија на научноистражувачката работа во подрачјето на хуманистичките науки (историјата на уметноста и археологијата)	3	/	Академска обука
	3.	Предмет за стекнување генерички знаења и вештини за истражување од универзитетска листа на изборни предмети		6	Академска обука
	4.	Предмет од студиската програма за стекнување напредни знаења		6	Академска обука
	5.	Предмет од студиската програма за стекнување напредни знаења		6	Академска обука
	6.	Предмет од студиската програма за стекнување напредни знаења		6	Академска обука
		Вкупно	6	24	
Втор	7.	Предмет од студиската програма за стекнување напредни знаења		6	Академска обука
	8.	Предмет од студиската програма за стекнување напредни знаења		6	Академска обука
	9.	Истражувачка работа под менторство (подготовка на	14		Независен истражувачки проект под

		предлог-докторски проект)			менторство (докторски проект)
	10.	Прва годишна конференција	4		Предавања и друг вид на комуникациски активности
		Вкупно	18	12	
Трети	11.	Предлог-докторски проект	27		Независен истражувачки проект под менторство (докторски проект)
	12.	Прв докторски семинар	3		Предавања и друг вид на комуникациски активности
		Вкупно	30		
Четврти	13.	Изработка на докторскиот труд	20		Изработка и јавна одбрана на докторскиот труд врз основа на докторскиот проект
	14.	Меѓународна мобилност	6		Меѓународна мобилност
	15.	Втора годишна конференција	4		Предавања и друг вид на комуникациски активности
		Вкупно	30		
Петти	16.	Активности за објавувањето на два труда во референтна научна публикација	20		Објавување во референтни научни публикации и активно учество на меѓународни собири во врска со докторскиот труд
	17.	Учество на меѓународен собир	7		Објавување во референтни научни публикации и активно учество на меѓународни собири во врска со докторскиот труд
	18.	Втор докторски семинар	3		Предавања и друг вид на комуникациски активности
		Вкупно	30		

Шести	19.	Трета годишна конференција	4		Предавања и друг вид на комуникациски активности
	20.	Одбрана на докторскиот труд	26		Изработка и јавна одбрана на докторскиот труд врз основа на докторскиот проект
		Вкупно	30		

Код	Предмет	Реализатори	Кредити	часови
ИУА01	Методологија на научноистражувачката работа во подрачјето на хуманистичките науки (историјата на уметноста и археологијата)	Проф. д-р Ана Димишковска Проф. д-р Снежана Филипова Проф. д-р Драги Митревски	3	30

Код	Предмет	Реализатори	Кредити	часови
ИУА02	Етика во научно-истражувачката работа од областа	Проф. д-р Дејан Донев	3	30

Листа на изборни предмети од третата група предмети за стекнување генерички знаења и вештини за истражување – Универзитетска листа на изборни предмети од трет циклус студии

Код	Предмет	Реализатори	Кредити	часови
U22S10P01	/	/	/	/

Табела 8.2. Изборни наставни предмети на студиската програма (во Листата се вклучуваат изборните предмети од студиска програма и наставни предмети кои се изведуваат на друга единица на универзитетот, согласно член 139 став 9 од Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ 82/18))

Реден број	Код	Назив на предметот	Семестар	ЕКТС	Научна област на која му припаѓа изборниот предмет	Од која единица на универзитетот
1	S10P01	Палеобалкански племиња и народи	I/II	6	Праисториска археологија	Институт за историја на уметноста и археологија
2	S10P02	Секојдневниот живот во средновековна Македонија	I/II	6	Средновековна археологија: преселба на народите, словенска култура од IX век Средноековна национална уметност	Институт за историја на уметноста и археологија
3	S10P03	Држави и цркви во средниот век	I/II	6	Средновековна историја	Институт за историја
4	S10P04	Помеѓу Византија и Западот: уметноста на Балканот во 18 и 19 век	I/II	6	Национална уметност од турскиот период	Институт за историја на уметноста и археологија
5	S10P05	Балкански сликарски работилници	I/II	6	Средновековна византиска уметност Национална уметност од турскиот период	Институт за историја на уметноста и археологија
6	S10P06	Религиско-митолошки проучувања во арехологијата	I/II	6	Класична археологија: грчка и римска култура, римска провинциска култура друго	Институт за историја на уметноста и археологија
7	S10P07	Семиотички проучувања на ликовното и визуелното	I/II	6	Друго	Институт за историја на уметноста и археологија
8	S10P08	Античка нумизматика	I/II	6	Народна книжевност Нумизматика	Институт за историја на уметноста и археологија
9	S10P09	Античка материјална култура	I/II	6	Класична археологија: грчка и римска култура, римска провинциска култура	Институт за историја на уметноста и археологија

10	S10P10	Цивилизациски дострели на македонскиот културен круг во античкиот период	I	6	Класична археологија: грчка и римска култура, римска провинциска култура	Институт за историја на уметноста и археологија
11	S10P11	Културата на пајонските и македонски заедници	I/II	6	Класична археологија: грчка и римска култура, римска провинциска култура Друго	Институт за историја на уметноста и археологија
12	S10P12	Праисториски населби и некрополи	I/II	6	Праисториска археологија	Институт за историја на уметноста и археологија
13	S10P13	Цивилизацијата на доцната антика на територијата на Р. Северна Македонија	I/II	6	Класична археологија: грчка и римска култура, римска провинциска култура	Институт за историја на уметноста и археологија
14	S10P14	Цивилизацијата на римскиот раноцарски период на територијата на Р. Северна Македонија	I/II	6	Класична археологија: грчка и римска култура, римска провинциска култура	Институт за историја на уметноста и археологија
15	S10P15	Доцноантичка, ранохристијанска и еврејска уметност –заеднички модели и влијанија	I/II	6	Ранохристија нска уметност Уметност на еврејскиот народ	Институт за историја на уметноста и археологија
16	S10P16	Ранохристијанска црква: историја, литургија, уметност	I/II	6	Ранохристија нска уметност Средновековн а историја Општа историја на средниот век	Институт за историја на уметноста и археологија и Институт за историја
17	S10P17	Средновековно градителство во Македонија: архитектонски концепти и културен идентитет	I/II	6	Средновековн а национална уметност	Институт за историја на уметноста и археологија
18	S10P18	Црковни Ризници	I	6		Институт за историја на уметноста и археологија
19	S10P19	Контекстуализација на македонската средновековна уметност: уметничкото творештво и културниот идентитет	I/II	6	Средновековн а национална уметност	Институт за историја на уметноста и археологија
20	S10P20	Христијанска иконографија: од криптопериодот до крајот	I/II	6	Ранохристија нска уметност Средновековн	Институт за историја на уметноста и

		на средновековната епоха			а национална уметност	археологија
21	S10P21	Контекстуализирање на родот во раното христијанство	I/II	6	Ранохристија нска уметност	Институт за историја на уметноста и археологија
22	S10P22	Социологија на визуелните уметности	I/II	6	Социологија на културата	Институт за историја на уметноста и археологија
23	S10P23	Европска визуелна култура	I	6	Уметност на ренесансата, Уметноста на барокот Уметноста на класицизмот, Уметноста на романтизмот Уметноста на реализмот	Институт за историја на уметноста и археологија
24	S10P24	Сценскиот перформанс во ликовните уметности на модерната доба	I/II	6	Уметност на ренесансата,, Уметноста на барокот Уметноста на класицизмот, Уметноста на романтизмот Уметноста на реализмот	Институт за историја на уметноста и археологија
25	S10P25	Идеологијата во европската нововековна уметност	I/II	6	Уметност на ренесансата, Уметноста на барокот	Институт за историја на уметноста и археологија
26	S10P26	Нови движења во македонската ликовна уметност	I/II	6	Уметност на 20 век	Институт за историја на уметноста и археологија
27	S10P27	Идеологијата и аспектите на ангажираност во современата уметност	I/II	6	Уметност на 20 век друго	Институт за историја на уметноста и археологија

Табела 8.3. Прозорци на мобилност – наставни предмети кои можат да се реализираат и на англиски јазик согласно член 139 став 10 од Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 82/18)

	Назив на предмет	**Наставник**	**Година/Семестар**	**ЕКТС**
1.	Европска визуелна култура/European visual culture (UKIM list)	Проф. д-р Татјана Филиповска	I/I	6
2.	Доцноантичка, ранохристијанска и еврејска уметност –заеднички модели и влијанија/ Late Antique, Early Christian and Jewish Art, common models and influences	Проф. д-р Снежана Филипова	I/I-II	6
3.	Црковни ризници/ Church Schrines (UKIM list)	Проф. д-р Снежана Филипова	I/I	6
4.	Ранохристијанска црква: историја, литургија, уметност/ Early Christian Church, History, Liturgy, and Art	Проф. д-р Снежана Филипова, проф. д-р Тони Филипоски	I/I-II	6
5.	Методологија на научноистражувачка работа општ дел и делот со примена и примери во подрачјето на историјата на уметноста и археологијата/ Methodology of scientific research work, praxis and examples in the field of Humanities (Art History and Archeology)	Проф. д-р Ана Димишковска, проф. д-р Снежана Филипова, проф. д-р Драги Митревски	I/I	3
6.	Античка нумизматика/ Ancient Numismatics	Проф. д-р Антонио Јакимовски	I/I-II	6
7.	Античка материјална култура/ Ancient Material Culture	Проф. д-р Марјан Јованов	I/I-II	6
8.	Цивилизациски дострели на македонскиот културен круг во античкиот период/ Civilizational Achievements of the Macedonian Cultural Circle in the Ancient Period (UKIM list)	Проф. д-р Антонио Јакимовски, проф. д-р Марјан Јованов	I/I	6
9.	Палеобалкански племиња и народи/ Paleo-Balkan Tribes and Peoples	Проф. д-р Драги Митревски, проф. д-р Антонио Јакимовски	I/I-II	6
10.	Културата на пајонските и македонски заедници/ The culture of the Paeonian and Macedonian communities	Проф. д-р Драги Митревски, проф. д-р Марјан Јованов	I/I-II	6
11.	Праисториски населби и некрополи/ Prehistoric settlements and necropolises	Проф. д-р Драги Митревски	I/I-II	6
12.	Цивилизацијата на доцната антика на територијата на Р. Северна Македонија/ The Civilization of Late Antiquity on the Territory of the Republic of	Проф. д-р Виктор Лилчиќ Адамс	I/I-II	6

	North Macedonia			
13.	Цивилизацијата на римскиот раноцарски период на територијата на Р. Северна Македонија/ Civilization of the Early Roman Imperial period on the territory of the Republic of North Macedonia	Проф. д-р Виктор Лилчиќ Адамс	I/I-II	6
14.	Социологија на визуелните уметности/Sociology of the Visual Arts	Проф. д-р Антоанела Петковска	I/I-II	6
15.	Сценскиот перформанс во ликовните уметности на модерната доба/Scenic Performances in the Fine Arts during the Modern Era	Проф. д-р Татјана Филиповска	I/I-II	6
16.	Идеологијата во европската нововековна уметност/Ideology in the European art of the Modern Era	Проф. д-р Татјана Филиповска	I/I-II	6

Табела 8.4. Преглед на застапеност на задолжителните предмети/активности и изборните предмети на студиската програма.

Семестар	**Број на задолжителни предмети/активности**	**Број на изборни предмети**	**Вкупно предмети**
I	2	4	6
II	2	2	4
III	2	/	2
IV	3	/	3
V	3	/	3
VI	2	/	2
Вкупно	14	6	20
% застапеност	70%	30%	100%

Табела 8.5. Преглед на процентуалната застапеност на задолжителните предмети и изборните предмети.

Ред бр.	Траење на студиите (години)/ вкупен број на ЕКТС на студиската програма	Вкупна оптовареност изразена преку ЕКТС		Оптоварност за изборни предмети изразена преку ЕКТС	
		А Вкупен број на ЕКТС од наставните предмети	А1 Процентуална застапеност на ЕКТС од наставните предмети на студиската програма	**В** Вкупен број на ЕКТС од изборни наставни предмети	В1 Процентуална застапеност на ЕКТС од изборните наставни предмети во однос на вкупниот број на ЕКТС на студиската програма
1.	3 години	180	100%	36	(В/А)*100=20%

8.1. Правила и начин на избор на изборни предмети со можност за избор на предмети од други акредитирани студиски програми

Начин на избор на изборни предмети од студиска програма
Студентот во договор со менторот, избира предмети за стекнување генерички знаења и вештини за истражувањето и вештини за истражување и предмети за едукација од полето или областа на истражување.
Начин на избор на изборни предмети од универзитетска листа
Студентот избира изборен предмет од Листата на УКИМ, по сопствен избор

8.2. Рокови за завршување на предвидените активности од студиската програма

Во рок од 6 години, од денот на почетокот на семестарот во кој се запишал на докторски студии, студентот е должен да ги положи сите испити и да ги заврши другите обврски утврдени со студиската програма. По исклучок, кога условите на истражувањето бараат подолго време, на барање на студентот и пред истекот на рокот за студирање, советот на студиската програма може да го продолжи рокот, соодветно на потребите, но не повеќе од 2 години.

9. Список на наставен кадар со податоци наведени во членот 29 од Правилникот за нормативи и стандарди за основање на високообразовни установи и вршење на високообразовна дејност ("Службен весник на Република Северна Македонија", бр.245/22)

Табела 9.1. Список на лица избрани во наставно-научни звања во работен однос со полно работно време на единица што бара (ре)акредитација на студиската програма односно доктори на науки во полето од научно-истражувачкото подрачје, од кои најмалку три се редовни или вонредни професори во областа (член 29 Правилникот за стандардите и нормативите за основање на високообразовни установи и за вршење на високообразовна дејност ("Службен весник на Република Северна Македонија", бр.245/22))

Ред. бр.	Име и презиме на наставникот	Поле на научно-истражувачкото подрачје на докторат	Научна област на избор во наставно-научно звање
1.	Горан Ајдински	Доктор по дефектолошки науки	Општа дефектологија, олиогофренологија и дефектолошка дијагностика
2.	Наташа Ангелоска-Галевска	Доктор на педагошки науки	Методологија на научни истражувања и статистика
3.	Александар Атанасовски	Доктор на историски науки	Историја на македонија (среден век) и Византологија

4.	Елена Ачковска-Лешковска	Доктор на психолошки науки	Општа психологија и психологија на образование и воспитување
5.	Анета Баракоска	Доктор по педагошки науки	Педагогија, теорија на воспитување и методика
6.	Оливер Бакрески	Доктор по одбранбени и мировни науки	планирање на одбраната и заштитата, политички системи, дипломатија, интегрална безбедност и менаџмент -системи
7.	Билјана Ванковска	Доктор по правни науки	Политички системи, меѓународни политички организации, меѓународно односи и историја на дипломатија, меѓународно јавно право, меѓународна безбедност и правото и мирот
8.	Зоран Велковски	Доктор по педагошки науки	Андрогогија, образование на возрасни и перманентно образование
9.	Лидија Георгиева	Доктор по одбрана	Европска безбедност, теорија на мирот, етиологија на загрозувањата, управување со мирот и конфликтите, дипломатија и дефендологија
10.	Маја Геровска-Митев	доктор на науки од научната област социјална работа и социјална политика	социјална политика и системи на социјална заштита
11.	Лена Дамовска	Доктор по педагошки науки	Педагогија и методика
12.	Јасмина Делчева-Диздаревиќ	Доктор по педагошки науки	Педагогија и методика
13.	Сунчица Димитријоска	доктор на науки од научната област социјална работа и социјална политика	методи на социјалната работа, системи на социјална заштита и теорија на социјална работа
14.	Весна Димитриевска	Доктор на социолошки науки	методи на социолошки истражувања и социометрија, теорија и методи на општествената статистика, општа социологија и социологија на социјалните структури
15.	Елизабета Димитрова	Доктор по историја на уметноста	Историја на уметноста на македонскиот народ – среден век, вовед во историја на уметноста и историја на уметноста (општ курс)

16.	Весна Димовска	Доктор на класични студии	Латински јазик, дидактика, палеографија и епиграфија
17.	Аница Драговиќ	Доктор на науки од научната област социологија	Социјална статистика, социологија на семејството, методи на социолошки истражувања и социометрија, популациона градска и селска политика, планирање на семејството, социјална демографија и социологија на миграциите
18.	Ванчо Ѓорѓиев	Доктор на науки од научната област историски науки	Историја на Македонија, национална историја на XVI-XVIII век, национална историја на XIX до 1918 и теорија на историјата
19.	Милева Ѓуровска	Доктор по социолошки науки	Економска социологија, социологија на трудот и организациите, управување со човечки ресурси, современа наука (после 1914), идејата за обединета европа и историјата на ЕУ, општа социологија, социологија на социјалните структури (социологија на односите меѓу половите)
20.	Зора Јачова	Доктор по дефектологија	Сурдоаудиологија, ран третман, методика, дефектологија, логопедија, знаковен јазик, визуелна перцепција на говорот, комуникација на лицата со оштетен слух
21.	Далибор Јовановски	Доктор на науки од начната облсат историски науки	Национална историја XVI-XVIII век, национална историја на XIX век до 1918 година, балканот во новиот век , балканот во новиот век 2, западни погледи на балканот во 18 и 19 век
22.	Зоран Матевски	Доктор по социолошки науки	Социологија на религијата, социологија на образованието, социологија, социологија на моралот и методика
23.	Сузана Миовска Спасева	Доктор по педагошки науки	Педагогија, компаративна и истотрија на педагогија, историја на педагошките системи и социјална педагогија
24.	Тони Милески	Доктор на одбранбени и мировни студии	интегрална безбедност, политичка географија и геополитика, картографија и топографија, миграции и конфликти и стратешки

			менаџмент
25.	Константин Миноски	Доктор на социолошки науки	Општа социологија, социологија етничките групи, социологија на спортот
26.	Драги Митревски	Доктор на археологија	Праисториска археологија, методологија на археолошките истражувања
27.	Зоран Нацев	Доктор по одбрана	Стратегија на национална одбрана, систем на национална одбрана, управување и раководење, алтернативна одбрана, компаративни одбрамбени системи, дефендологија
28.	Антоанела Петковска	Доктор на социолошки науки	Социологија на културата, социологија на уметноста и социологија
29.	Виолета Петроска-Бешка	Доктор на психолошки науки	Методологија и психометрија и психологија на мирот
30.	Бобан Петровски	доктор на науки од научната област историски науки	средновековна историја, општа историја на средниот век, национална историја на средниот век, архивистика и документација и хералдика
31.	Бранислав Саркањац	Доктор по филозофски науки	Филозофија на политиката, Социологија на медицината, социологија на здравјето и болеста, филозофија (општ курс)
32.	Анета Серафимова	Доктор на историја на уметност	средновековна византиска уметност, национална уметност во турскиот период, византиска иконографија и семиотика и ликовна семиотика-родова перспектива
33.	Сузана Симоновска	Доктор по филозофски науки	Историја на родот и полот, етика, социјална антропологија, културна антропологија
34.	Денко Скаловски	Доктор по филозофски науки	Филозофија на родот, Филозофија на културата, Филозофија на уметноста, историја на родот и полот и социологија на спортот
35.	Вера Стојановска	Доктор по педагошки науки	Дидактика, педагогија и методика
36.	Валериј Софрониевски	Доктор на класични студии	Старогрчки јазик, новогрчки јазик, старогрчкоримска култура, палеографија и образование со

			примена на компјутер
37.	Весна Томовска Митревска	Доктор на класични студии	Класична филологија, (увод во класична филологија, книгата во антиката) историја на старогрлката книжевност, историја на римската книжевност (античка, лирика, античка драма) теорија на книжевноста (античка реторика, античка поетика, византиска реторика
38.	Ило Трајковски	доктор на социолошки науки	Општа социологија, социологија на политиката, политички систем и социјална политика
39.	Владимир Трајковски	Доктор по дефектолошки науки	физиологија со функционална анатомија и хумана генетика, под број 30118 (друго) и медицински основи на инвалидноста, аутизам и медицинска рехабилитација на моторните нарушувања
40.	Снежана Филипова	Доктор по историја на уметност	ранохристијанска уметност, средновековна западна уметност, библиотекарство, методологија на историјата на уметност, методолошки практикум и методологија на научните истражувања
41.	Татјана Филиповска	Доктор на науки од научната област општа историја на уметноста на новиот век	Уметноста на ренесансата (општа), Уметноста на барокот (општа), Уметноста на класицизмот (општа), Уметноста на романтизмот (општа), Уметноста на реализмот (општа),
42.	Никос Чаусидис	Доктор на археологија	Ликовна семиотика, семиотичка археологија и музеологија и конзервација
43.	Иван Џепароски	Доктор на филозофски науки од областа на естетиката	Естетика и Филозофија на културата
44.	Ана Димишковска	Доктор на филозофски науки	Логика, епистемологија, филозофија на јазикот
45.	Никола Жежов	доктор на науки од научната област историски науки	историја на Македонија, современа историја (после 1914) и методика
46.	Сузана Борнарова	доктор на науки од научната област: социјална политика, теорија на социјална работа, социјална работа (во здравство, образование,	социјална политика, теорија на социјална работа, социјална работа (во здравство, образование, социјална заштита и др.)

		социјална заштита и др.), методики на социјална работа (поединец, група и локална заедница), системи на социјална заштита, образовна политика	методики на социјална работа (поединец, група и локална заедница), системи на социјална заштита, образовна политика
47.	Даниела ДимитроваРадојичиќ	доктор на дефектолошки науки	методика, ортопедагогија и дефектологија
48.	Николина Кениг	доктор на науки од научната област психологија	методологија и психометрија, теорија и методи на општествена статистика и социјална психологија
49.	Марина Митревска	Доктор по одбрана	Хумана безбедност, кризен менаџмент, цивилна одбрана, дипломатија и дефендологија
50.	Наташа Чичевска -Јованова	доктор на дефектолошки науки	дефектологија, методика и ортопедагогија
51.	Борче Илиевски	доктор на науки од научната област историја	современа историја (по 1914), архивистика и документација и историја на Македонија
52.	Зоран Киткањ	Доктор на дефектолошки науки	дефектологија, методика, криминологија, заштита и помош на хендикепирани и социјална педагогија
53.	Огнен Спасовски	доктор на науки од научната област психологија	општа психологија и психологија на образование и воспитување
54.	Тони Филипоски	доктор по историски науки	средновековна историја, национална историја на средниот век, византологија и архивистика и документација
55.	Зорица Салтировска	Доктор на одбрана	Дефендологија, внатрешни безбедносни политики на ЕУ, заштита на културното наследство, родот, мирот и безбедноста, технолошка безбедност, мирот и евроатланските интеграции и друго
56.	Иван Трајков	доктор на социјална работа и социјална политика	социјална работа (здравство, образование, социјална заштита), теорија на социјална работа, социјален развој и ментално здравје во заедницата
57.	Елена Џукеска	доктор на науки од научната област класични	класична филологија со шифра 64007, компаративна лингвистика со шифра 64012, дијалектологија

		науки	со шифра 64027, историја на јазикот со шифра 64020, епиграфика: грчка и римска
58.	Борче Костов	Доктор по педагошки науки	Теорија на воспитување, педагогија, социјална педагогија
59.	Дејан Донев	Доктор на филозофски науки од областа на филозофија	етика
60.	Орхидеја Шурбановска	доктор на науки од научната област педагошка психологија	психологија на образование и воспитување и друго
61.	Рина Киркова Танеска	доктор на правни науки од научната област меѓународно право и меѓународни односи	меѓународно јавно право, меѓународни односи и историја на дипломатија и политички систем
62.	Марјан Јованов	Доктор на науки од научната област археологија	Класична археологија: грчка и римска култура, римска провинциска култура и друго
63.	Војислав Саракински	Доктор по историски науки	Историја на Македонија, античка историја и општа историја
64.	Ратко Дуев	доктор по класични науки	историја на старогрчката книжевност, историја на римската книжевност, друго
65.	Светлана Трбојевиќ	доктор на науки од научната област социјална работа и социјална политика	теорија на социјална работа, методики на социјална работа (поединец, група, локална заедница), социјален развој, системи на социјална заштита и социјална политика
66.	Наташа Богоевска	доктор на науки од научната област правни науки	семејно право, социјално право, управно право, човекови права и слободи, системи на социјална заштита и трудово право
67.	Ристо Солунчев	Доктор на филозофски науки од научната област современа филозофија и историја на филозофијата	современа филозофија, историја на филозофијатам филозофија (општ курс)
68.	Ана Фрицханд	доктор на науки од научната област психологија (развојна психологија)	развојна психологија, психологија на образование и воспитување и воена психологија
69.	Татјана Стојаноска Иванова	Доктор на науки од научната област социологија	Методика, социјална патологија, социологија на религија, социологија на морал, социологија на образование

70.	Марија Дракуловска Чукалевска	Доктор на науки од научната област социологија	Општа социологија, социологија на масовни комуникации и информации, комуникологија, социологија на глобализација
71.	Катерина Наумова	доктор на психолошки науки	клиничка психологија и психологија на советување
72.	Александра Каровска Ристовска	Доктор по дефектолошки науки	дефектологија, ортопедагогија и дефектолошка дијагностика
73.	Тања Милошевска	доктор на науки од научната област одбрана	дефендологија, интегрална безбедност и општа криминалистичка теорија
74.	Елизабета Томевска Илиевска	Доктор по педагошки науки	Педагогија, методика, методологија и статистика
75.	Софија Георгиева	доктор на науки од научната област социјална политика	социјална работа (во здравство, образование, социјална заштита и друго), методики на социјална работа (поединец, група, локална заедница) и методологија и статистика на социјални истражувања
76.	Антонио Јакимовски	Доктор по археологија	Класична археологија, грча и римска култура, римска провинциска култура, археологија на блискиот исток: Египет, Месопотамија, Вавило, Аситија, нумизматика: грчка и римска
77.	Елена Ризова	Доктор по педагошки науки	Андрагогија и педагогија
78.	Билјана Блажевска Стоилковска	доктор на психолошки науки	психологија на трудот, организациска психологија, теории и методи на општествената статистика и психологија на образование и воспитување
79.	Владимир Илиевски	доктор по социјална работа и социјална политика	социјална работа (здравство, образование. Социјална заштита и друго), современи системи на социјална заштита и методики на социјална работа (поединец, група и локална заедница
80.	Јасмина Поповска	Доктор на филозофски науки од областа на	Историја на филозофијата, филозофија (општ курс) и друго

		естетиката	
81.	Оливера Рашиќ - Цаневска	доктор на дефектолошки науки	дефектологија, методика и ортопедагогија
82.	Сергеј Цветковски	доктор на науки од научната област одбрана	воени доктрини, дефендологија, цивилна одбрана и интегрална безбедност
83.	Марија Тодоровска	Доктор на филозофски науки од областа на естетиката	Филозофија на религијата и друго
84.	Горан Зенделовски	Доктор на одбрана	Дефендологија, интегрална безбедност, управување и командување, економски развој
85.	Вангел Ноневски	Доктор на филозофски науки од областа на естетиката	Филозофска антропологија и аксиологија
86.	Алма Тасевска	Доктор по педагошки науки	Педагогија, методика и дидактика
87.	Светлана Кочовска Стевовиќ	доктор на класични студии	класична филологија, граматика, семантика, семиотика, синтакса и компаративна лингвистика
88.	Македонка Радуловиќ	доктор на европски студии за интеграција	планирање на семејството, современите предизвици на семејствата во Европа, семејството во стратегиите на ЕУ
89.	Боби Бадаревски	Доктор по науки по филозофски и родови студии	методологија на родовите истражувања, феминистичка епистемологија, историја на родот и полот, родот и религијата под шифра друго (60517) и стратегии за родова рамноправност
90.	Наташа С. Трајковска	доктор на дефектолошки науки	дефектологија, методика и заштита и помош на хендикепирани
91.	Никола Минов	Доктор на науки од научната област историски науки	Историја на Македонија, современа историја (до околу 1800), современа историја, општа историја на новиот век, архивистика и документација
92.	Ирена Теодора Весевска	Доктор на науки од научната област археологија	средновековна археологија: преселба на народите, словенска култура до IX век (60203), ранохристијанска уметност

			(60600), нумизматика (60619) и друго (60210) (археолошка теорија и методологија, библиска археологија, археологија на турското средновековие) н
93.	Ирена Авировиќ Бундалевска	доктор по историски науки	семејството во мултикултурните општества и историја на семејството
94.	Стефан Пановски	доктор по историски науки	историја на македонија, античка историја, општа историја на стариот век и теорија на историјата
95.	Калина Сотироска Иваноска	Доктор по психологија	Организациска психологија,психологија на образование и воспитување
96.	Ангелка Кескинова	доктор на дефектолошки науки	образование, дефектологија (семејство и инвалидноста, специјална едукација и семејства, семејство и пречки во развојот)
97.	Марјан Ѓуровски	Доктор по Безбедност	Интегрална безбедност, друго
98.	Маја Корубин Ќорлука	Доктор на психолошки науки	Психологија на личност
99.	Даниела Тошева Николовска	Доктор на науки од научната област класична филологија	Класична филологија, Историја на старогрчка книжевност, Историја на римската книжевност
100.	Александар Павлески	Доктор на науки од научната област безбедност	Етиологија на загрозување, Интегрална безбедност Друго

10. Список на наставен кадар со податоци наведени во членот 7 (Прилог бр.4) од Правилникот за содржината за студиските програми (“Службен весник на Република Северна Македонија”, бр.79/2023) и член 61 став 3 од Закон за високо образование (“Службен весник на Република Македонија”, бр.82/2018)

Табела 10. Список на наставници предвидени за реализација на студиската програма

Ред. бр.	Наставник	Назив на наставен предмет/активност за кој е ангажиран на трет циклус	Семестар
1.	Проф. д-р Ана Димишкова	Методологија на научноистражувачката работа во подрачјето на хуманистичките науки (општ дел)	I/II
2.	Проф. д-р Дејан Донев	Етика во научноистражувачката работа	I/II
3.	Проф. д-р Снежана Филипова	Методологија на научноистражувачка работа со примена и примери во подрачјето на историјата на уметноста; Црковни ризници; Доцноантичка, ранохристијанска и еврејска уметност-заеднички модели и влијанија; Ранохристијанска црква: историја, литургија, уметност.	I/II
4.	Проф. д-р Татјана Филиповска	Сценскиот перформанс во ликовните уметности на модерната доба; Идеологијата во европската нововековна уметност; Европска визуелна култура	I/II
5.	Проф. д-р Елизабета Димитрова	Контекстуализација на македонската средновековна уметност: уметничкото творештво и културниот идентитет; Христијанска иконографија: од криптопериодот до крајот на средновековната епоха.	I/II
6.	Проф. д-р Никос Чаусидис	Религиско-митолошки проучувања во археологијата; Семиотички проучувања на ликовното и визуелното.	I/II
7.	Проф.д-р Анета Серафимова	Балкански сликарски работилници	I/II
8.	Проф. д-р Владимир Величковски	Нови движења во македонската ликовна уметност; Идеологијата и аспектите на ангажираност во современата уметност.	I/II
9.	Проф. д-р Виктор Лилчиќ	Цивилизацијата на доцната антика на територијата на Република Македонија; Цивилизацијата на римскиот раноцарски период на територијата на Република Македонија.	I/II
10.	Проф. д-р Драги Митревски	Палеобалкански племиња и народи; Културата на пајонските и македонски заедници; Праисториски населби и некрополи	I/II
11.	Проф. д-р Марјан Јованов	Античка материјална култура; Цивилизациски дострели на македонскиот културен круг во античкиот период; Културата на пајонските и македонски заедници	I/II
12.	Проф. д-р Антонио Јакимовски	Цивилизациски дострели на македонскиот културен круг во античкиот период; Палеобалкански племиња и народи; Античка нумизматика	I/II
13.	Проф, д-р Ирена Теодора Весевска	Секојдневниот живот во средновековна Македонија; Контекстуализирање на родот во раното христијанство	I/II
14.	Проф. д-р Антоанела Петковска	Социологија на визуелните уметности	I/II
15.	Проф. д-р Бобан Петровски	Држави и цркви во средниот век	I/II
16.	Проф. д-р Тони Филипоски	Ранохристијанска црква: историја, литургија, уметност.	I/II
17.	Проф. д-р Сашо Коруновски	Средновековно градителство во Македонија: архитектонски концепти и културен идентитет	I/II
18.	Виш научен соработник д-р Александар Василевски	Помеѓу Византија и Западот: уметноста на Балканот во 18 и 19 век	I/II

ПРИЛОГ БР. 3

1. Предметни програми со информации согласно со членот 4 од Правилникот за задолжителните компоненти кои треба да ги поседуваат студиските програми од третиот циклус на студии (“Службен весник на Република Македонија”, бр.25/2011 и бр.154/2011)

Ред. број		**Предметна програма од трет циклус на студии**			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Методологија на научноистражувачката работа во подрачјето на хуманистичките науки (историјата на уметноста и археологијата)**			
2.	Код	ИУА01			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	Прва	семестар	прв
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	3			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Ана Димишковска, проф. д-р Снежана Филипова, Проф. д-р Драги Митревски			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски (по потреба и англиски јазик)			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	Нема			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Цели на предметната програма (компетенции): - Студентите да стекнат темелни познавања од сферата на научната методологија, како во сегментот на општата методологија на научноистражувачката работа, така и во методологијата од подрачјето на хуманистичките науки; - Студентите да се оспособат за следење на најновите методолошки трендови во областа на нивното професионално усовршување, со особен акцент врз интердисциплинарната димензија на методологијата во хуманистичките дисциплини. Резултати од учењето: - Студентите поседуваат знаење и разбирање на методолошките концепти, принципите и техниките што сите науки ги применуваат во стекнувањето, систематизирањето и верификувањето на знаењата од своето подрачје. - Студентите се оспособени за самостојна и критичка примена на научноистражувачките методи и постапки во иницирањето, планирањето и реализирањето на самостојни научни истражувања, односно во создавањето на сопствени научни дела.			

		- Студентите се способни за аналитички, синтетички, евалуативен и креативен пристап на методолошките знаења во сопствената научноистражувачка дејност и оспособени за иновирање како на содржински, така и на методолошки план во дисциплината со којашто се занимаваат. - Продлабочување на знаењата на кандидатите во доменот на методологијата на научно – истражувачката работа во областа на археологијата. Запознавање со основната терминологија, историја и развој на научните методи на археологијата и нивната примена. (за докторантите ориентирани кон археологијата) - развивање на вештини на стручна интерпретација, валоризација и презентирање на ликовните дела според утврдени стандарди и методи на историјата на уметноста. (за докторантите ориентирани кон историјаата на уметноста)
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	**1. Предметот и методот на науката** 1.1. Определба на науката и на карактеристиките на научните знаења 1.2. Метод и методологија: единство или хетерогеност на научниот метод? 1.3. Поделба на методологијата: општа, посебна и специјални методологии - Резултати од учењето за поглавје 1: - Студентите поседуваат знаење и разбирање за суштината на поимите „наука“ и „научен метод“ и за нивниот сложен и динамичен карактер; - Студентите се способни да ги анализираат, компарираат и евалуираат методолошките аспекти на различните групи науки (природни, општествени, хуманистички итн.) и да ги воочат разликите и сличностите помеѓу нив; - Студентите ја разбираат поврзаноста на нивоата на општата, посебната и специјалните методологии и се способни да ги разликуваат и артикулираат споменатите нивоа во сопствената научна работа. **2. Општи научни методи и општа постапка на научното истражување** 2.1. Методи за образување и објаснување на научните поими (анализа, синтеза, апстракција, генерализација, дефиниција, делба, класификација итн). 2.2. Методи за засновување, образложување и докажување на научните искази (емпириски методи – методи за прибирање факти: набљудување и експеримент; статистички методи; индукција (индуктивни методи); дедукција - непосредни логички следства; силогизам; аксиоматски метод) 2.3. Дистинкцијата и поврзаноста помеѓу квантитативниот и квалитативниот пристап во методологијата (општата филозофско-концептуална подлога на квантитативно и на квалитативно ориентираните истражувачки методи: позитивистичкиот наспроти херменевтичкиот приод; кус преглед на квантитативните и на квалитативните истражувачки методи). 2.4. Општа постапка на научното истражување: истражувачки проблем, хипотези, откривање на релевантни факти, верификација на хипотезите, решение на проблемот.

		За докторантите ориентирани кон археологијата: -историјат и развиток на научната мисла во археологијата -методи на теренски истражувања во археологијата -методи на изготвување теренска документација од археолошките истражувања -прибирање и обработка на научната граѓа -принципи на пишување на научни трудови од обласа на археологијата **За докторантите ориентирани кон историјата на уметноста:** -Предмет на истражување и методи на историјата на уметноста -Одделни научни методи на истражување -историски, иконографски, иконолошки, компаративен, стилски, психолошки метод, метод на случај, метод на ланец и т.н. -Примена на методите во пракса. -Теорија на историјата на уметнсот и стручна терминологија. - Резултати од учењето за поглавје 2: - Студентите поседуваат знаење и разбирање на општата логичка структура на научното знаење и на неговите градбени елементи (научните поими, искази и теории како системи од искази), како и на методите со кои се оформува секој од овие елементи и се поврзува со другите во посложени епистемолошки конфигурации; - Студентите се оспособени за компарација, анализа и евалуација на спецификите на квантитативниот и на квалитативниот приод во методологијата и за избор на најсоодветните методи и/или на нивната комбинација во сопствените истражувачки проекти - Студентите поседуваат знаење и разбирање на општата постапка на научното истражување и за значењето на секој од нејзините клучни елементи и се оспособени за методолошки коректна и креативна примена на оваа постапка во сопствените истражувања. **3. Документарната подлога на научните трудови** 3.1. Цитирање и парафразирање на делови од туѓи трудови: избегнување на плагијаторството 3.2. Белешките како елементи на документарната подлога на трудот (видови и функција) 3.3. Изработка на конечна библиографија на трудот Резултати од учењето на поглавје 3: - Студентите поседуваат знаење и разбирање на елементите на документарната подлога на научните трудови како клучен гарант за нивниот статус на кредибилност и епистемолошко-методолошка издржаност. - Студентите ја разбираат опасноста од плагијаторството како еден од најтешките прекршувања на методолошко-етичките правила на научната работа и умеат да ја избегнат опасноста од ненамерно плагијаторство во сопствената работа. - Студентите умеат да ги компарираат различните стилови на документирање што се користат во научните трудови, да го изберат оној што е најсоодветен за нивниот научноистражувачки труд и доследно да се придржуваат кон него во изработката на трудот.

<table>
<tr><td></td><td></td><td colspan="4">4. Изработка на предлог- проект за истражување (елаборат)
4.1. Функцијата на елаборатот (предлог – проектот) во постапката на изработката на научноистражувачкиот труд, особено на докторската дисертација
4.2. Општата структура на елеаборатот и содржината на секој од неговите делови
Резултати од учењето за поглавје 4:
- Студентите ја разбираат важноста на солидно изработениот елаборат (предлог-проект) за истражувањето од кое ќе произлезе докторската дисертација.
- Студентите успешно владеат со аналитичко-синтетичкиот пристап во формулирањето на содржината на секој од елементите на елаборатот.
- Студентите умеат практично да ги применат методолошките знаења за изработката на елаборатот врз материјата на која се однесува нивното сопствено истражување.</td></tr>
<tr><td>1.1.</td><td>Заемна поврзаност на предметите</td><td colspan="4">Поради својот генерички карактер, овој предмет е поврзан со сите други предмети од студиската програма, бидејќи се занимава со општите методолошки аспекти на научниот третман на која и да било теориска содржина. Исто така, постои тесна врска помеѓу него и предметот Научноистражувачка етика од корпусот предмети за стекнување генерички знаења од Школата за докторски студии</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Детален опис на наставните и работните методи за предметот</td><td colspan="4">Наставата во рамките на овој предмет се одвива во форма на предавања, со комбинација на фронталниот метод и интерактивни методи, базирани врз дискусија со студентите, нивни индивидуални и групни презентации итн. Домашното учење на студентите опфаќа совладување на литературата, изработка на проектни задачи, самостојно истражување, консултирање на видео-материјали и други форми на индивидуална и тимска работа.</td></tr>
<tr><td>15.</td><td>Вкупен расположив фонд на време</td><td colspan="4">вкупно 90 часа</td></tr>
<tr><td rowspan="3">16.</td><td rowspan="3">Форми на наставните активности</td><td>16.1.</td><td colspan="2">Предавања- теоретска настава, часови</td><td>вкупно 30</td></tr>
<tr><td>16.2.</td><td colspan="2">Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови</td><td></td></tr>
<tr><td>16.3.</td><td colspan="2">Пракса: часови</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">17.</td><td rowspan="3">Други форми на активности</td><td>17.1.</td><td colspan="2">Проектни задачи: часови</td><td>20</td></tr>
<tr><td>17.2.</td><td colspan="2">Самостојни задачи: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td colspan="2">Домашно учење - задачи</td><td>40</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="4">Редовност на предавањата</td></tr>
<tr><td rowspan="4">19</td><td colspan="5">Начин на оценување</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="2">Тестови: бодови</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="2">Предлог-проект за истражување, презентација писмена и усна: бодови</td><td colspan="2">максимум 50 бода (како дел од вкупната оцена по предметот)</td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="2">Завршен испит: бодови</td><td colspan="2">Максимум 50 бода</td></tr>
</table>

20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода			5 (пет) (F)	
		од 51 до 60 бода			6 (шест) (E)	
		од 61 до 70 бода			7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода			8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода			9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода			10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација				
22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Панзова, В.	*Вештината на истражувањето: општите постапки во научната работа*	Филозофски факултет, Скопје	2018
		2.	Jain, S.	*Research Methodology in Arts, Science and Humanities*	Society Publishing, Oakville	2019
		3.	Booth, W. C. et al., eds.	*The Craft of Research* (4th ed.)	Chicago University Press, Chicago	2016
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Anna D`Alleva	Methods and Theories of Art History	Laurence King Publishing, London	2015
		2.	Трајковски, В. и Ангелоска Галевска, Н.	*Академско пишување и објавување*	Филозофски факултет, Скопје	2022
		3.	Уредено од R. Nelson i R. Šif, второ издание	*Kritički termini istorije umetnosti,*	Novi Sad: Svetovi	2004
		4.	Д.Митревски	Археологија- основни принципи и методи на теренското работење	Менора	2009
		5.	Renfrew C.- Bahm P.	Archaeology- Theories, methods und Practice	Thames und Hudson - London	1991

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Етика во научноистражувачката работа**			
2.	Код	ИУА02			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметноста со археологија Филозофски факултет-Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	прв
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	3			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Дејан Донев			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	нема			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	по запознавањето со постулатите на научно-истражувачката етика, каде фокусот е на науката како значајна форма на човековото живеење и труд, потоа на развојот на етиката на науката во современата епоха, а особено на конституирањето на применета етика на науката, понатаму докторските кандидати треба преку конкретни дилеми и проблеми од полето на применетата етика, да добијат продлабочени сознанија за суштината, развитокот, целите и задачите на етиката на науката и нејзините резултати, како форма на практичка етика со особени морални форми, принципи и норми. Едновремено, докторските кандидати треба да се стекнат и со знаења и изградат ставови и критериуми за оценка, согласно философското обмислување на есенцијалните проблеми поврзани со можните опасности од техничкиот и технолошкиот развој, но и да изградат одговорен пристап кон научните резултати, повикувајќи се пред се на одговорноста на научниците во однос на заштита на природата, човекот и животот во целост.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	01. Етика на науката и техниката 02. Одговорност на научниците 03. Етички пристапи и теории 04. Кодекси и принципи 05. Новите етички тенденции: биоетиката како нов феномен 06. Постмодерни текови Во самата содржина на наставната програма, акцентот е ставен на прашањата кои најмногу ја тангираат современата етика на научните истражувања, а бараат специфично			

<table>
<tr><td></td><td></td><td colspan="4">обмислување - како да се носиме со новите и покомплексни проблеми во услови кога треба да обезбедиме истражувачки, академски интегритет, доверба, лојалност, дијалог, да покажеме одговорност, професионалност, доследност и искреност; потоа на современите тенденции и приоди во етиката денес кои се обидуваат да дадат одговор во решавањето на проблемите во науките и научните истражувања (развивање на една биоцентрична и холистичка парадигма на дејствување, нужноста од нова етика на одговорноста и реоткривање на моралниот однос кон природата и другите облици на живот); но и на параметрите според кои се дефинира и разликува човекот (права, карактер, достоинство) во однос на другите видови „живот“ во обидот да се постават патеките за идните генерации (проучувањето на мозокот, неврофармакологијата и контрола над однесувањето, продолжувањето на животот, генетско инженерство) и живот (голиот живот, правилата во биотехнологијата и политичката контрола над биотехнологијата).</td></tr>
<tr><td>13</td><td>Заемна поврзаност на предметите</td><td colspan="4">/</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Детален опис на наставните и работните методи за предметот</td><td colspan="4">консултирање на релевантна литература, консултации со предметниот наставник, самостојни истражувања на зададени теми од предметот, пишување на студентски трудови.</td></tr>
<tr><td>15.</td><td>Вкупен расположив фонд на време</td><td colspan="4">90 часа</td></tr>
<tr><td rowspan="3">16.</td><td rowspan="3">Форми на наставните активности</td><td>16.1.</td><td colspan="2">Предавања- теоретска настава. часови</td><td>30</td></tr>
<tr><td>16.2.</td><td colspan="2">Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>16.3.</td><td colspan="2">Пракса: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">17.</td><td rowspan="3">Други форми на активности</td><td>17.1.</td><td colspan="2">Проектни задачи: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>17.2.</td><td colspan="2">Самостојни задачи: часови</td><td>20</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td colspan="2">Домашно учење - задачи</td><td>40</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="4">Посета на предавањата и учество во вежбите</td></tr>
<tr><td rowspan="4">19</td><td colspan="5">Начин на оценување</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="3">Тестови: бодови</td><td>60</td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="3">Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови</td><td>20</td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="3">Завршен испит: бодови</td><td>20</td></tr>
<tr><td rowspan="6">20</td><td colspan="2" rowspan="6">Критериуми за оценување (бодови/ оценка)</td><td colspan="2">до 50 бода</td><td>5 (пет) (F)</td></tr>
<tr><td colspan="2">51 х до 60 бода</td><td>6 (шест) (E)</td></tr>
<tr><td colspan="2">61 х до 70 бода</td><td>7 (седум) (D)</td></tr>
<tr><td colspan="2">од 71 до 80 бода</td><td>8 (осум) (C)</td></tr>
<tr><td colspan="2">од 81 до 90 бода</td><td>9 (девет) (B)</td></tr>
<tr><td colspan="2">од 91 до 100 бода</td><td>10 (десет) (A)</td></tr>
<tr><td>21.</td><td colspan="2">Метод на следење на квалитетот на наставата</td><td colspan="3">Евалуација и самоевалуација</td></tr>
<tr><td rowspan="2">22.</td><td colspan="5">Литература</td></tr>
<tr><td>22.1.</td><td colspan="4">Задолжителна литература</td></tr>
</table>

		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Izrael, Mark & Hay, Iain	*Research ethics for social scientists*	SAGE, London	2016
		2.	Krznar, Tomislav	*Znanje i destrukcija*	Pergamena	2011
		3.	European commission, Directorate – General for Research and Innovation	*Options for strengthrning responsible research and innovation*	Publications office of the Europian Union, Luxembourg	2023
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Shamoo, E. Adil & Resnik, B. David	*Responsible conduct of research*	Oxford University Press, New York	2019
		2.	European commission, Directorate – General for Research and Innovation	*Ethical and regulatory challenges to science and research policy at the global level*	Publications office of the Europian Union, Luxembourg	2022
		3.	Wisser, Richard	*Odgovornost u mijeni vremena*	Svjetlost	2018

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Палеобалкански племиња и народи**			
2.	Код	S10P01			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Историја на уметноста и археологија			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I/II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Д-р Драги Митревски, ред. проф. (одговорен наставник) Д-р Антонио Јакимовски, ред. проф.			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Продлабочување и заокружување на знаењата за културните и историски белези на првите етнички формирани заедници на Балканот како: Илири, Трачани, Трибали, Дарданци, Пајонци, Македонци.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	-Праисториски култури на Балканот -Културата на Трибалите и нивниот однос со соседите -Културата на Дарданските заедници -Илирска култура, белези и развиток -Културата на пајонско-македонските заедниците на железното време -Односот на македонските со истовремените илирски, тракиски и хеленски заедницибалкански народи -Историски податоци за првите политички заедници			
13	Заемна поврзаност на предметите	Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	предавања, семинари, посета на соодветни локалитети, дискусии.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	/	
		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75	
18	Услови за потпис	Редовна посета на наставата			
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови	До 80 бодови		
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и	До 20 бодови		

<table>
<tr><td rowspan="2"></td><td></td><td colspan="2">усна: бодови</td><td></td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="2">Завршен испит: бодови</td><td>Максимум 100 бодови</td></tr>
<tr><td rowspan="6">20</td><td colspan="2" rowspan="6">Критериуми за оценување (бодови/ оценка)</td><td>до 50 бода</td><td>5 (пет) (F)</td></tr>
<tr><td>51 х до 60 бода</td><td>6 (шест) (E)</td></tr>
<tr><td>61 х до 70 бода</td><td>7 (седум) (D)</td></tr>
<tr><td>од 71 до 80 бода</td><td>8 (осум) (C)</td></tr>
<tr><td>од 81 до 90 бода</td><td>9 (девет) (B)</td></tr>
<tr><td>од 91 до 100 бода</td><td>10 (десет) (A)</td></tr>
<tr><td>21.</td><td colspan="2">Метод на следење на квалитетот на наставата</td><td colspan="2">евалуација и самоевалуација</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="15">22.</td><td colspan="6">Литература</td></tr>
<tr><td rowspan="7">22.1.</td><td colspan="5">Задолжителна литература</td></tr>
<tr><td>Ред. Број</td><td>Автор</td><td>Наслов</td><td>Издавач</td><td>Година</td></tr>
<tr><td>1.</td><td>Папазоглу Ф.</td><td>Централно балканска племена</td><td>CBl XXX, Сарајево</td><td>1962</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Петова Е.</td><td>Бриги</td><td>Скопје</td><td>1998</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Петрова Е.</td><td>Пајонските племиња и пајонското кралство</td><td>Скопје</td><td>1991</td></tr>
<tr><td>4.</td><td>Повеќе автори</td><td>Праисторија Југословенских земаља</td><td>Кн.1-5, Сарајево</td><td>1987</td></tr>
<tr><td>5.</td><td>Митревски Д.</td><td>Протоисториски заедници</td><td>Скопје</td><td>1997</td></tr>
<tr><td rowspan="7">22.2.</td><td colspan="5">Дополнителна литература</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ред. Број Автор</td><td>Наслов</td><td>Издавач</td><td>Година</td></tr>
<tr><td colspan="2">1 Д. Рендик-Миочевик</td><td>Илири и илирски свет</td><td>Загреб</td><td>1975</td></tr>
<tr><td colspan="2">2. Митревски Д.</td><td>На север од Егејскиот свет</td><td>Скопје</td><td>2022</td></tr>
<tr><td colspan="2">3. Група автори</td><td>Пајонија и Пајонците</td><td>Скопје</td><td>2022</td></tr>
<tr><td colspan="5">Поедини статии во стручни списанија од балканските археролошки центри.</td></tr>
</table>

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Секојдневниот живот во средновековна Македонија**			
2.	Код	S10P02			
3.	Студиска програма	Историја на уметност и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметност и археологија, Филозофски факултет Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I или II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Ирена Теодора Весевска			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Постпроцесната методологија на истражување на полето на археологијата, историјата на ликовните уметности и архитектурата настојува, покрај другото да пријде со интердисциплинарен пристап во решавањето на што посеопфатна реконструкција на материјалната и духовната култура на едно време. Покрај општествено-економските состојби при проучувањата се земаат предвид и сите други чинители од географските па сè до индивидуалните кои доведуваат до одредени појави и културни манифестации. Со тоа на предметите и појавите им се открива не само нивната форма туку и функцијата и подлабоката суштинска определба. Со проучувањето на севкупниот контекст на материјалните остатоци, архитектонското и ликовното творештво, дополнето со пишуваните извори и етнографската граѓа на виделина излегува и претставата за динамиката на секојдневието на средновековниот човек.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	За да се долови секојдневието на средновековниот начин на живот се обработуваат неколку тематски целини. Аналитички се приоѓа кон проблематиката во архитектурата, градежните форми, техники и опуси. Се иницираат истражувањата на владетелски и аристократски дворци, резиденцијални комплекси и други јавни, монументални градби и нивната инфраструктура. Притоа се согледува и организацијата на домувањето, па дури и улогата на жената во рамките на домот, но и пошироко. Христијанските, сакрални градби се прикажуваат од аспект на			

<table>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">средновековната духовност, писменост и на монашкиот живот. Фреско живописот, како и иконописот, минијатурата и графитите се објаснуваат во функција на ликовни извори кои илустрираат безброј детали од реалниот живот. Керамиката како најмасовен археолошки наод се третира и во функција на исхраната на сите слоеви во општеството, во навиката на консумирање на течности, во подготвувањето и чувањето на храната. Бројните нумизматички наоди освен по својата номинална вредност се прикажуваат и како фактор на моќ, на проток на стоки, луѓе и економски и културни влијанија, како украс, амајлија или гробен дар. Накитот и китењето имаат инсигниски, престижни, естетски, свадбени, амулетски, мемориски, хералдички, сфрагистички, професионални, полови, старосни и уште неколку други значења. За познавање на средновековното секојдневие треба да се осознаат и семејните вредности, домашниот и јавниот живот, табуата, моралот, обичаите и суеверието и научните достигања, особено медицината, болестите и начинот на исцелување и лечбените методи се дел од наведените истражувања. Погребиштата и соодветните ритуси и обичаи зборуваат за животот на една популација на еден особен начин. Проучувањето на повеќе сегменти од секојдневниот живот во средните векови нудат основа за развиток на експерименталната и реконструктивна археологија.</td></tr>
<tr><td>13</td><td>Заемна поврзаност на предметите</td><td colspan="3">Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Детален опис на наставните и работните методи за предметот</td><td colspan="3">Интерактивна настава, студии на случај, дискусии, проектни активности, индивидуална работа.</td></tr>
<tr><td>15.</td><td>Вкупен расположив фонд на време</td><td colspan="3">180 часа</td></tr>
<tr><td></td><td>Распределба на расположивото време</td><td colspan="3">30+75+75=180</td></tr>
<tr><td rowspan="3">16.</td><td rowspan="3">Форми на наставните активности</td><td>16.1.</td><td>Предавања- теоретска настава. часови</td><td>30часови</td></tr>
<tr><td>16.2.</td><td>Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>16.3.</td><td>Пракса: часови</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">17.</td><td rowspan="3">Други форми на активности</td><td>17.1.</td><td>Проектни задачи: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>17.2.</td><td>Самостојни задачи: часови</td><td>75 часови</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td>Домашно учење - задачи</td><td>75 часови</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="3">нема</td></tr>
<tr><td rowspan="4">19</td><td colspan="4">Начин на оценување</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="2">Тестови: бодови</td><td>До 60</td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="2">Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови</td><td>До 20</td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="2">Завршен испит: бодови</td><td>До 20</td></tr>
<tr><td rowspan="5">20</td><td colspan="2" rowspan="5">Критериуми за оценување (бодови/ оценка)</td><td>до 50 бода</td><td>5 (пет) (F)</td></tr>
<tr><td>51 х до 60 бода</td><td>6 (шест) (E)</td></tr>
<tr><td>61 х до 70 бода</td><td>7 (седум) (D)</td></tr>
<tr><td>од 71 до 80 бода</td><td>8 (осум) (C)</td></tr>
<tr><td>од 81 до 90 бода</td><td>9 (девет) (B)</td></tr>
</table>

				од 91 до 100 бода	10 (десет) (А)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата			Евалуација и самоеваулација		
22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Д. Митревски, В. Лилчиќ, Е. Манева, Е. Димитрова	Скопје. Осум милениуми живот, култура, творештво	Филозофски факултет Скопје	2019
		2.	Димитрова, Е., Коруновски, С	*Византиска Македонија*	Jaca Book, Milano	2006
		3.	Е. Димитрова, С. Коруновски, С. Грандаковска	*Средновековна Македо- нија. Култура и умет- ност во Македонија: Милениумски културноисториски факти*	Медиа Принт, Скопје	2013
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Маткпвски, А.	*Македонија во делата на странските патописци, 1371-1777*	Скопје	1995
		2.	Манева, Е.	*Средновековен накит од Македонија*	РЗЗСК, Скопје	1992

Ред.број		Предметна програма од **трет циклус** на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Држави и цркви во средниот век**			
2.	Код	S10P03			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и архелогија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметноста и архелогија, Филозофски факултет, Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	1/2
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Бобан Петровски			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	Редовна посета на предвидените часови			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Цели на предметната програма (компетенции) се докторандот да се оспособи да воочува, разработува и објаснува детали и финеси од политичката и црковната историја на средниот век. Резултатите од совладувањето на зададените тековни обврски и задачи ќе доведат докторандот да може да ги осознае и да ги објасни историските аспекти на материјалните извори со кои се соочува и/или црковно-политичката средина во која настанала уметноста во дадената територија, област и народ во средниот век.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Предевидено е овој предмет да се реализира преку следниве поглавја: Поглавје I: Историја на формирање и делување на средновековните држави во Европа: - Залезот на Римската империја; Крајот на Западното Римско царство; Источно Римско царство; формирање на “Варварски држави” и феудализмот во Западна Европа; Државата на Франките, издигнување во царство под Карло Велики; Источно-франкска држава и царството во времето на Отон I; држави во феудална Западна Европа во развиениот среден век; држави во средна Европа во развиениот среден век; Киевска Русија. Поглавје II: Формирање и историја на средновековната црква во раниот среден век, делувањето на католичката и православната црква по расколот во развиениот среден век: - Милански Едикт; Првиот Вселенски собор во Никеја; Вселенски собори; организација ан црквата; Папство; Патријаршии; Монаштво; Расколот од 1054 г.; Католичката црква во резвиениот среден век;			

		Православната црква во развиениот среден век. Поглавје III: Взаемните односи и врски на средновековните феудални држави и црквата.				
13	Заемна поврзаност на предметите	Овој предмет е поврзан со предметите кои ја засегнуваат историјата на средновековната црква во овој студиум.				
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Презентирање на современите достигнувања во соодветната литература; усвојување и синтеза на потребните знаења од страна на докторандот; анализа на адекватни извори; тематска дискусија со ктитички осврт; утврдување на взаемните односи и врски помеѓу средновековните држави и црквата и нивна компарација во раниот среден век и во равиениот среден век.				
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови, индивидуална настава				
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180				
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови		
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	/		
		16.3.	Пракса: часови			
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/		
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови		
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови		
18	Услови за потпис	Редовна посета на предвидените часови				
19	Начин на оценување					
	19.1.	Тестови: бодови		До 50		
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови		До 20		
	19.3.	Завршен испит: бодови		До 30		
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)		до 50 бода	5 (пет) (F)		
			51 х до 60 бода	6 (шест) (E)		
			61 х до 70 бода	7 (седум) (D)		
			од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)		
			од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)		
			од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата		Евалуација и самоевалуација			
22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Bartlett,R.	The Making of Europe: Conquest, Colonization and Cultural Change	Princeton University Press	1994
		2.	Duby, G.	Qu`est-ce que la société féodale?	Flammarion, Paris	2002

		3.	Angold, M. (ed.); T.Noble, T – Smith, J. (eds); M.Rubin, M. – Simons, W. (eds)	Eastern Christianity; The Cambridge History of Christianity, Early Medieval Christianity ***c.*** *600 –* ***c.****1100;* The Cambridge History of Christianity, Christianity in Western Europe ***c.*** *1100 –* ***c.*** *1500*	Cambridge University Press	2006; 2008; 2009.
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Migne, J.P.	Patrologiae cursus completes: Series Latina; Series Graeca	Varia	Varia
		2.	Davis, D. L	The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology	Collegeville: The Liturgical Press	1983
		3.	Kirshner,J. – Morrison,F.	Readings in Medieval Civilisation 4, Medieval Europe	Chicago University Press	1986

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Помеѓу Византија и Западот: уметноста на Балканот во 18 и 19 век**			
2.	Код	S10P04			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Историја на уметноста со археологија, Филозофски факултет (УКИМ)			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	1	семестар	1, 2
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Александар Василески			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	Продлабочени знаења од обласа на византиската, поствизантиската и западноевропската уметност (романика, готика, ренесанса, барок)			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Основна цел на предметот е студентите да се стекнат со продлабочени знаења за културата и уметноста на Балканскиот Полуостров во периодот на 18 и 19 век, со особен фокус на западноевропските влијанија врз градителството и уметноста (ѕидопис, иконопис, икони-графики и резба) на Балканот. Примарниот фокус на методските единици ќе биде насочен кон проследување на комплексните процеси на транспонирање на западноевропските градителски и ликовни решенија во источнохристијанската уметност, пришто студентите ќе се стекнат со сознанија преку кои ќе можат самостојно да ја согледаат дијалектичката поврзаност помеѓу автохтоните културни традиции и новоприфатените архитектонски и ликовни форми, како и иконографските концепти и теми.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Предметната програма ќе се реализира во рамките на следните тематски единици, коишто ќе се одвиваат во рамктите на предвидените наставни часови: 1. Историски и социолошки дискурс на културолошките и еклисиолошките аспекти на Балканот 2. Трансформација на визуелната култура на Балканот под влијание на западноевропското градителство и уметноста - дефинирање на поимот „словенски/левантски барок“ со акцент врз шизмата на Руската православна црква и реформите на патријархот Никон (1653) и нивниот одраз врз т.н. црковна уметност (градителство и сликарство) - схоластичко богословие и барокна иконографија со осврт врз епицентралните примери во Подунавјето и нивната рефлексија врз православните балкански територии/области			

		- просветителските идеи транспонирани во православната уметност 3. Балканолошки контекст на западните влијанија во градителството и уметноста - влијанијата на западноевропските архитектонски стилови (романика, готика, ренесанса, барок, неокласицизам) врз црковната градителска традиција на Балканот - романички, готички, ренесансни и барокни влијанија врз резбарската продукција - нови теми во сликарството од 18 и 19 век (христолошки, мариолошки, морализаторски, апокалиптички, амблематични параболи и алегории) 4. Развојот на графичката продукција на Балканот и нејзиното влијание врз ѕидното сликарство и иконописот - појавата и ширењето на печатарството во Западна Европа - графичката продукција во православните средини (Русија, Украина, Цариград, Света Гора) - улогата на поклонииштвото (аџилакот) врз дисперзијата на иконографските модели (печатени и сликани Ерусалими; хартиени икони од Цариград и Света Гора) - графичките икони како модели во ѕидното сликарство и иконописот 5. Сликарски текови на територијата на Македонија во 18 и 19 век низ призмата на примената на нови сликарски решенија - Критички осврт на „соочувањето“ на византискиот традиционализам (Корчанска работилница, велешки, магаревски и самоковски зографи), иновативниот барокизам (ателјето на Михаил од Самарина и синовите, крушевски работилници) и креативниот „конформизам“ (Давид од Селеница, анонимни сликарски работилници) 6. Формирањето на националните држави на Балканот во 19 век и нивното влијание на тековите на уметноста - традиционалното „зографско“ сликарство во нов (национален) контекст - новите политички елити како покровители на уметноста - академското сликарство и византиското наследство - „национализирање“ на уметноста - византиската и поствизантиската уметност низ призмата на политичките движења во 19 век
13	Заемна поврзаност на предметите	Тематските содржини во рамките на предметот се непосредно поврзани со предметите кои ја обработуваат сликарските текови во средниот век, како и во времето на Преродбата на пошироката територија на Балканот.
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	За успешно усвојување на знаењата коишто треба да бидат стекнати во рамките на предметот предвидено е да се спреведат следните работни методи: - предавања - вежби - менторска работа со студентите - консултации - асистенција на професорот по однос на специфичните

		работни задачи кои се непосредно поврзани со темата на докторската дисертација на кандидатот.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови, индивидуална настава			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови		
		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови	
18	Услови за потпис	Редовно присуство на настава, реализација на наставни задачи (есеј)			
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови	0		
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	20		
	19.3.	Завршен испит: бодови	80		
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)		
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)		
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)		
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)		
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)		
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација			
22.	Литература				
	22.1.	Задолжителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Медаковић, Дејан (уредник)	*Западно-европски* барок и *византијски свет*: *зборник радова са научног скупа одржаног од 10 до 13 октомбра 1989*	Београд: САНУ	1991
		2.		*Славянское барокко. Историко-культурные проблемы эпохи*	Москва: Наука	1979
		3.	Тричковска, Јулија	„Некои аспекти на црковната уметност на Балканот од XVIII и XIX век: традиција и влијанија.“ *Патримониум МК* 16 (2018): 327-352	Скопје: Каламус	2018
	22.2.	Дополнителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Коева, Маргарита	*Паметници на културата през българското възраждане, архитектура и изкуство на българските църкви*	София: ДИ Септември	1977

		2.	Давидов, Динко. уредник	*Српска графика XVIII века*	Београд: САНУ	1986
		3.	Василески, Александар	„Прилог кон проучувањето на творештвото на зографот Анастас Константинов од Магарево“, во: *Прва малореканска летна школа „По патеките на Дичо Зограф“ (зборник на трудови),* уредник Сашо Цветковски, стр. 45-66	Скопје: МАНУ	2021
		4.	Василески, Александар	„Претставата на Страшниот суд во црквата Успение на Пресвета Богородица во Гари“ во: *Втора малореканска летна школа „По патеките на Дичо Зограф“ (зборник на трудови),* уредник Сашо Цветковски, стр.	Скопје: МАНУ	2023

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Балкански сликарски работилници**			
2.	Код	S10P05			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	втор
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Анета Серафимова			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Да се стекне продлабочено знаење за балканскиот и европскиот контекст на ликовната продукција на сликарските ателјеа на Балканот во туркократскиот период (15-18 век) и за време на Преродбата (19 век).			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Предметната програма има дијахрона методолошка структура (15-19 век) и се состои од 5 поглавја и контекстни тематски единици преку кои се форматира едукативната резултанта од секое поглавје одделно. 1. Епоха на премин 1.1. Осврт на црковно-историските прилики по воспоставувањето на османлиската власт на Балканот во крајот на 14 и првата половина на 15 век 1.2. Статусот на Охридската архиепипископија и другите автокефални цркви на Балканот 1.3. Влијанието на Света Гора и на т.н. критска сликарска школа 2. Евалуација на балканскиот контекс на сликарските работилници од 15 век на подрачјето на Охридската архиепископија 2.1. Охридската сликарска школа: дела, програмски и иконографски традиционализам, критичка анализа на сликарските дострели 2.2. Костурски ателјеа: дела, програмски, тематски и иконографски иновативности, компаративни анализи на обрасците, критичка анализа на сликарските вредности 3. Стилски тенденции, разнообразност и западни влијанија во			

		уметноста во 16 и 17 век 3.1. Осврт на сликарското творештво на Онуфриј Аргитис и на делата од неговото ателје 3.2. Евалуација на сликарскиот опус на Јован од Грамоста и неговите следбеници и критички осврт на поствизантискиот академизам на maniera greca 3.3. Лонгиновото ателје и влијанието на монашките екфрасис и естетика 3.4. Костурски, линотопски и епирски работилници: компатаривно сепарирање на делата, аналитичка дистинкција, препознавање и атрибуирање 4. Регионалните уметнички центри во 18 век 4.1. Реформска и просветителска кампања на охридскиот архиепископ Јоасаф (1719-1745): подем на охридско-москополскиот културен круг 4.1.а. Тематско-иконографски иновации и стилски трансформации 4.1.б. Седмочислениците како визуелен манифест: книжевна и ликовна експанзија на охридските светитески култови 4.2. Зографот јеромонах Константин – предводничка фигура на новите стилски тенденции 4.3. Работилницата на Давид од Селеница 4.4. Охридски работилници 4.5. Корчански работилници 5. Сликарските работилници (ателјеа и тајфи) во XIX век: помеѓу занаетчиска рутина и автентична креативност 5.1. Историско-културолошки осврт 5.2. Михаил од Самарина и неговите ученици и следбеници 5.3. Дичо Зограф и Дебарско-мијачката школа 5.4. Регионални и локални центри: дисперзија и плурализам на сликарски активности
13	Заемна поврзаност на предметите	Предметната програма е поврзана со сите предметни програми кои се однесуваат на источнохристијанското сликарство (фрески, икони, илуминација и гафика), особено со оние кои се однесуваат на поствизантиското и преродбенското сликарство (15-19 век).
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	- фронтална и интерактивна настава - визуелни презентации на тематските единици - тематски дискусии и дебатни дискурси - менторски часови - консултативни часови
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180

16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/
		17.2.	Самостојни задачи:	75 часови

			часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Редовно следење на наставата и наставните задачи		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови	/	
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	20	
	19.3.	Завршен испит: бодови	80	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)	
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација		

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Serafimova Aneta	*Mediaeval Painting in Macedonia (9 – 18th centuries)*	Ministery of Information of RM	2000
		2.	Penkova Bisserka (ed.)	*Roads of Balkan Icon-painters*	Institute of Art Studies & BAN	2020
		3.	Поповска-Коробар Викторија	*Иконописот во Охрид во 18 век*	Скопје: Култура	2005
		4.	Цветковски Сашо	*Живописот на Дичо Зограф и Аврам Дичов. Студии и прилози.*	Струга: НУ Музеј „Д-р Никола Незлобински“	2010
	22.2	Дополнителна литература				

	.	Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Годин а
		1.	Тричковска Јулија	*Делата во Македонија на сликарското семејство на Михаил од Самарина*	Докторска дисертација, Филозофски факултет https://repository.ukim.mk/handle/20.500.12188/1933	2008
		2.	Serafimova Aneta	“Image and Imagery: Revisiting the Depictions of the Seven Slavic Saints,” *Patrimonium*, VII/12	Kalamus	2014
		3.	Василески Александар	*Сликарството во сакралните објекти во културниот комплекс Зрзе,* pp.93-141, 217-264	Докторска дисертација, Филозофски факултет https://repository.ukim.mk/bitstream/20.500.12188/9813/1/alvasileski2020.pdf	2020

Ред.број		**Предметна програма од трет циклус на студии**			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Религиско-митолошки проучувања во арехологијата**			
2.	Код	S10P06			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет во Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	1/2
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	проф. д-р Никос Чаусидис			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	-			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Запознавање со задачите и методите на семиотичката т.е. когнитивната археологија. Автономни археолошки методи во истражувањето на митот и религијата во древните и современите архаични т.е. традиционални култури. Суштинска примена на интердисциплинарниот, компаративниот и дијахронискиот метод во истражувањето на духовната култура. Материјалниот објект како манифестација на духовната култура.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Концепти и методи на семиотичката т.е. когнитивната археологија. Манифестации на митот и религијата во елементите на материјалната култура. Проткаеност меѓу сакралното и утилитарното. Магиски, култен и религиски објект, симбол, амблем и инсигнија - дефиниција и диференцијација. Религиско-митолошки манифестации во праисториските култури: палеолит, неолит, епоха на металите. Митот и религијата во цивилизираните општества. Митот и религијата во служба на политиката и државата. Големите монотеистички религии како форми на глобализација на локалните форми на духовната култура. Преживување на старите форми на духовната култура и нивно интегрирање во доминантните религиски токови. Христијанско-канонски, христијанско-еретички и пагански религии во доцната антиката и средниот век. Религиско-митолошки манифестации во етнографијата и фолклорот.			
13	Заемна поврзаност на предметите	Содржините и концептите на овој предмет се поврзани со повеќето други предмети од програмата и тоа преку примената на семиотичките пристапи кои се составен дел на методологијата на археологијата и на историјата на уметноиста. Најнепосредно се			

		поврзани со предметот „Семиотички проучувања на ликовното и визуелното“ со оглед на преплетувањето на археологијата т.е. археоплошките наоди со историјата на уметноста т.е. уметничките предмети, особено оние кои потекнуваат од древните епохи кои се во сферите на истражување на археологијата.			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Проследување на посочените концепти и методи преку конкретни примери од сите епохи (главно од територијата на Македонија и нејзиното непосредно опкружување). Запознавање со релевантната литература која се однесува на методологијата и на конкретни истражувани примери. Обука и вежби насочени кон самостојно анализирање на археолошки наоди и контексти и водење самостојни истражувања базирани на посочените концепти и методи.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	/	
		16.3.	Пракса: часови	/	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75часови	
18	Услови за потпис	Редовност на настава			
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови			
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	До 20		
	19.3.	Завршен испит: бодови	До 80		
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)		
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)		
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)		
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)		
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)		
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација			
22.	Литература				
	22.1.	Задолжителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	R.W. Preucel	*Archaeological Semiotics*	Blackwell	2006

		2.	C. Renfrew, I. Morley (eds.)	*Image and Imagination: a Global Prehistory of Figurative Representation*	University of Cambridge : McDonald Institute for Archaeological Research	2007
		3.	Н. Чаусидис	*Митските слики на Јужните словени*	Скопје: Мисла	1994
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	S. Mithen	*The Prehistory of the Mind: The Cognitive Origin of Art, Religion and Science*	London: Thames & Hudson	1996
		2.	Н. Чаусидис	*Космолошки слики - симболизација и митологизација на космосот во ликовниот медиум.* Том I – II.	Скопје: Н. Чаусидис	2005
		3.	Н. Чаусидис	*Македонските бронзи и митологијата и религијата на железнодобните заедници од Средниот Балкан.* (електронско издание)	Скопје: Центар за истражува-ње на пред-историјата	2017
		4.	Г. Наумов	*Телесност и отелотворување. Иконографии на човечкото тело*	Скопје: Музеј на РС Македонија	2023

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии
1.	Наслов на наставниот предмет	**Семиотички проучувања на ликовното и визуелното**
2.	Код	S10P07
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет, Скопје
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет
6.	Академска година / семестар	Година 1 семестар 1/2
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	проф. д-р Никос Чаусидис
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	-
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Запознавање со целите и методите на ликовната и визуелната семиотика. Иконографска анализа, иконолошка анализа и семиотичка анализа на ликовно дело: согледување на дистинкцијата и на методолошките специфики низ конкретни примери и симулација на претпоставено истражување. Интердисциплинарна база: оспособување за примена на основните методи на други научни дисциплини во семиотичката анализа (антропологија, етнологија, археологија, психологија). Запознавање со релевантната литература во која е применета посочената методологија.
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Ликовно и визуелно – дефиниција и дистинкција. Перцепцијата како релевантно клучно ниво на истражување на визулените фенеомени. Менталната слика и нејзината улога во перцепцијата. Визуелното како примарен и базичен медиум на перцепција. Семиотика на сликата, просторот, говорот и звукот: проткаеност и транспозиција меѓу основните медиуми на перцепција. Трите нивоа на визуелни парадигми: семиотика на телото, на артефактите и на макрокосмосот. Примарни форми на ликовното: семиотика на ликовните и на визуелните манифестации во архаичните култури (праисторија, етнографија и фолклор). Ликовното меѓу религиското, естетското и занаетското: семиотички истражувања на ликовноста во антиката. Ликовното меѓу архетипот и догмата: архетипски и канонски аспекти во христијанската визуелна и ликовна семиотика. Ликовноста меѓу целосната слобода и целосната ангажираност. Архетипски аспекти во ликовните дела и визуелните феномени создадени во современите урбани култури. Семиотичкиот пристап како синтеза во интердисциплинарните истражувања на визуелните уметности (филозофија, антропологија, социологија и психологија на уметноста).
13	Заемна поврзаност на	Содржините и концептите на овој предмет се поврзани со

	предметите	повеќето други предмети од програмата и тоа преку примената на семиотичките пристапи кои се составен дел на методологијата на историјата на уметниоста и на археологијата. Најнепосредно се поврзани со предметот „Религиско-митолошки проучувања во арехологијата“ со оглед на преплетувањето на археологијата т.е. археолошките наоди со историјата на уметноста т.е. уметничките предмети, особено оние кои потекнуваат од древните епохи кои се во сферите на истражување на археологијата.			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Обука и вежби насочени кон самостојни семиотички анализи на ликовни дела или на визулни феномени, базирани на посочените концепти и методи. Обука за примена на современите технички решенија во аргументирањето и визуелното презентирање на семиотичките истражувања (екстракција на едно ликовно дело во леери, компаративни табели, дводимензионални и тридимензионални анимации).			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	/	
		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови	
18	Услови за потпис	Редовност на настава			
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови			
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	20		
	19.3.	Завршен испит: бодови	80		
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)		
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)		
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)		
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)		
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)		
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација			
22.	Литература				
	22.1.	Задолжителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година

		1.	S. U. Briski	*Vizualni tekst.*	*Zagreb: Centar za vizualne studije*	*2008*
		2.	C. Renfrew, I. Morley (eds.)	*Image and Imagination: a Global Prehistory of Figurative Representation*	University of Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research	2007
		3.	Н. Чаусидис	*Митските слики на Јужните словени*	Скопје: Мисла	1994
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Н. Чаусидис	*Космолошки слики - симболизација и митологизација на космосот во ликовниот медиум.* Том I – II.	Скопје: Н. Чаусидис	2005
		2.	Н. Чаусидис	*Проектот Скопје 2014 – скици за едно наредно истражување (електронско издание)*	Скопје: Н. Чаусидис	2013
		3.	U. Eco	*A Theory of Semiotics*	A Midland Book	1979
		4.	R. Arnhajm	Vizuelno mišljenje, Beograd, 1985	Beograd	1985

Ред.број		**Предметна програма од трет циклус на студии**			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Античка нумизматика**			
2.	Код	S10P08			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметноста и археологија Филозофски факултет- Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)				
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I/II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Антонио Јакимовски (Редовен професор)			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Запознавање на студентите со нумизматиката и нумизматичкиот материјал од територијата на Р. Македонија во античкиот период (VI век пред н.е. до VI век).			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Предметот ги изучува основните елементи на античката нумизматика, како што се методи и техники на идентификација и научна обработка на нумизматичкиот материјал од Мала Азија и Балканскиот полупстров. Основни елементи на рана нумизматика, малоазиска и балканска, методи и техники на идентификација и научна обработка на нумизматичкиот материјал. Монетоковање на грчките полиси, македонските кралеви и пајонските басилеиуси. Ковници, Демастион, иконографија на монетите, метали, техники за изработка. Основни елементи на римската нумизматика, методи и техники на идентификација и научна обработка на нумизматичкиот материјал. Монетарниот систем на Римската Република и Царскиот период, доцноантички период. Ковници, Ковница Стоби, иконографија на монетите, метали, техники за изработка.			
13	Заемна поврзаност на предметите	Предметите поврзани со античката археологија			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Предавања, семинари, визуелно примање на материјата со посета на соодветни археолошки локалитети во зависност од можностите			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски,	/	

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>аудиториски), семинари, тимска работа: часови</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>16.3.</td><td>Пракса: часови</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">17.</td><td rowspan="3">Други форми на активности</td><td>17.1.</td><td>Проектни задачи: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>17.2.</td><td>Самостојни задачи: часови</td><td>75 часови</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td>Домашно учење - задачи</td><td>75 часови</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="3">Редовна посета на наставата</td></tr>
<tr><td rowspan="4">19</td><td colspan="4">Начин на оценување</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="2">Тестови: бодови</td><td>60 бодови</td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="2">Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови</td><td>40 бодови</td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="2">Завршен испит: бодови</td><td>Вкупно максимум 100 бодови</td></tr>
<tr><td rowspan="6">20</td><td rowspan="6" colspan="2">Критериуми за оценување (бодови/ оценка)</td><td>до 50 бода</td><td>5 (пет) (F)</td></tr>
<tr><td>51 х до 60 бода</td><td>6 (шест) (E)</td></tr>
<tr><td>61 х до 70 бода</td><td>7 (седум) (D)</td></tr>
<tr><td>од 71 до 80 бода</td><td>8 (осум) (C)</td></tr>
<tr><td>од 81 до 90 бода</td><td>9 (девет) (B)</td></tr>
<tr><td>од 91 до 100 бода</td><td>10 (десет) (A)</td></tr>
<tr><td>21.</td><td colspan="2">Метод на следење на квалитетот на наставата</td><td colspan="2">евалуација и самоевалуација</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="16">22.</td><td colspan="6">Литература</td></tr>
<tr><td rowspan="5">22.1.</td><td colspan="5">Задолжителна литература</td></tr>
<tr><td>Ред. број</td><td>Автор</td><td>Наслов</td><td>Издавач</td><td>Година</td></tr>
<tr><td>1.</td><td>J. Babelon</td><td>Anticka numizmatika</td><td>Beograd</td><td>1970</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Шелдаров, Н. И Лилчиќ, В.</td><td>Кралевите на античка Македонија и нивните монети во Р. Македонија</td><td>Скопје</td><td>1994</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Петрова, Е.</td><td>Пајонија</td><td>Скопје</td><td>1999</td></tr>
<tr><td></td><td>4.</td><td>А. Јакимовски, А. Илевски (група автори)</td><td>Пајонија и пајонците</td><td>Филозофски факултет Скопје</td><td>2022</td></tr>
<tr><td rowspan="6">22.2.</td><td colspan="5">Дополнителна литература</td></tr>
<tr><td>Ред. број</td><td>Автор</td><td>Наслов</td><td>Издавач</td><td>Година</td></tr>
<tr><td>1.</td><td>W. Hahn</td><td>Moneta Imperii Byzantini, 1. Teil von Anastasius I bisJustinianus</td><td>Wien</td><td>1973</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>W. Hahn</td><td>Moneta Imperii Byzantini 2. Teil von Justinus II bis Phocas</td><td>Wien</td><td>1975</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>D. R. Sear</td><td>Greek Coins and ther Values, Vol. I; Vol II</td><td>London</td><td>1978</td></tr>
<tr><td>4.</td><td>M. Miščević</td><td>Rimski imperijalni novac</td><td>Београд</td><td>2009</td></tr>
</table>

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Античка материјална култура**			
2.	Код	S10P09			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметноста и археологија, Филозофски факултет- Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I/II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Марјан Јованов (Редовен професор)			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Цели на предметната програма (компетенции): Курсот има за цел стекнување на продлабочени знаења за античката материјал на култура во сите сфери на човековото творење на територијата на Р. Македонија и поширокиот балкански простор, компарирано со релевантните откритија во светски рамки.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Содржина на предметната програма: Првото поглавје ги опфаќа утилитарните, декоративните и култните предмети од метал, керамика, стакло, коска и камен од античкиот период, откриени во Македонија. Преку ова кандидатот се запознава со бројните поединечни предмети од античкиот период од Македонија. Второто поглавје ги опфаќа центрите на производство на различни типови предмети во Македонија, но и во пошироките Медитерански рамки, од каде одредени предмети се увезуваат, но и под чие влијание започнува локално производство. Кандидатот се запознава со главните урбани и уметнички центри во Медитеранот. Преку ова се проучуваат културните и економските релации со соседните и подалечните региони, како и проблемите на локалната продукција и импортот. Третото поглавје се однесува на Техниките и материјалите за изработка на наведените категории предмети. Кандидатот се запознава со технолошките постапки за изработка на предмети од керамика, стакло, метал, камен, како и за својствата и особеностите на овие материјали.Преку ова може да се дојде до прецизни сознанија за времето и местото на производсво на одредени артефакти.			

13	Заемна поврзаност на предметите	Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата		
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Интерактивна настава, студии на случај, дискусии, проектни активности, индивидуална работа.		
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови		
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180		
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	/
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Редовна посета на наставата		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови	60 бодови	
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	40 бодови	
	19.3.	Завршен испит: бодови	100 бодови	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)	
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	евалуација и самоевалуација		

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	В.Битракова Грозданова	Спомениците од хеленистичкиот период во СР Македонија	Скопје	1986
		2.	В.Соколовска	Исар-Марвинци и повардарието во античко време	Скопје	1986
		3.	В. Соколовска	Античка скулптура во СР Македонија	Скопје	1987
		4.	П.Кузман, С.Блажевска, Л.Јованова	Македонија, мкилениумски културно историски факти, Т.2, 3	Медиа принт,Скопје	2013
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		Релевантни научни списанија, зборници на трудови и каталози.				

Ред.број		**Предметна програма од трет циклус на студии**			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Цивилизациски дострели на македонскиот културен круг во античкиот период**			
2.	Код	S10P10			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Историја на уметноста и археологија			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Марјан Јованов (Редовен професор) Проф. д-р Антонио Јакимовски (Редовен професор)			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Цели на предметната програма (компетенции): Курсот треба да создаде концепт за истражување на развојот на цивилизациските текови на македонската територија во античкиот период и да овозможи стекнување на продлабочени знаења за нивните културни достигнувања и влијанието во пошироки рамки.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Содржина на предметната програма: Хронолошка дисперзија на цивилизациските референци, античка културна карта, културниот идентитет на Пајонското и Македонското кралство . Културните и цивилизациски достинувања на Пајонското и Македонското кралство, и нивното влијание во поширокиот Медитерански простор.			
13	Заемна поврзаност на предметите	Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Интерактивна настава, студии на случај, дискусии, проектни активности, индивидуална работа.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	/	
		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови	

18	Услови за потпис		Редовна посета на наставата		
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови			60 бодови
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови			40 бодови
	19.3.	Завршен испит: бодови			Вкупно максимум 100 бодови
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)			до 50 бода	5 (пет) (F)
				51 х до 60 бода	6 (шест) (E)
				61 х до 70 бода	7 (седум) (D)
				од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)
				од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)
				од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата		евалуација и самоевалуација		

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Група автори	Античкиот период во Македонија: Македонија, Милениумски културно историски факти II	Медиа Принт Македонија	2013
		2.	И. Микулчиќ	Антички градови во Македонија	МАНУ	1999
		3.	В. Битракова Грозданова	Споменици од хеленистичкиот период во СРМ	УКИМ	1987
		4.	Група автори	Античкиот период во Македонија: Македонија, Милениумски културно историски факти II	Медиа Принт Македонија	2013
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Група автори	Римски театар Скупи	Музеј на град Скопје	2017
		2.	Д. Герасимовска	Живеалиштето и културата на живеење низ антиката во Р. Македонија	Каламус	2009
		3.	Група автори	Studies in the Antiquities of Stobi IV	Stobi	2018

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Културата на пајонските и македонски заедници**			
2.	Код	S10P11			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Историја на уметноста и археологија Филозофски факултет-Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I/II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Д-р Драги Митревски, ред. проф. (одговорен наставник) Д-р Марјан Јованов, ред. проф.			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Продлабочување и заокружување на знаењата за културните белези, уметноста, религијата на пајонските и македонски заедници пред формирањето на античка Македонија			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	-Населбински живот и погребувањто на територијата на Македонија во текот железното време -Типови и развиток на материјалната култура на железното време во Македонија -Манифестации на пајонска протоисториска култура Пајонска уметност и религија, преку археолошките наоди -Подемот на племенската аристократија -Историски податоци за пајонските и македонски заедници -Рана Македонија преку археолошките наоди -Формирање на првите политички заедници -Белезите и значењето на Пајонската и македонскка престолнина.			
13	Заемна поврзаност на предметите	Со предметите од областа на праисторијата			
14.	Деталенопис на наставните и работните методи за предметот	предавања, семинари, посета на соодветни локалитети, дискусии.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180			
	Распределба на расположивото време	30+5+5+65+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски,	5 часови	

			аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	5 часови
		17.2.	Самостојни задачи: часови	65 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Редовна посета на наставата		

19	Начин на оценување		
	19.1.	Тестови: бодови	До 60 бодови
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	До 40 бодови
	19.3.	Завршен испит: бодови	Максимум 100 бодови

20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	евалуација и самоевалуација	

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. Број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Митревски Д.	Протоисториски заедници	Скопје	1997
		2.	Петрова Е.	Пајонските племиња и пајонското кралство	Скопје	1991
		3.	Grupa Avtori	Praistorija Jugoslovenskih zemalja Kn.5	Sarajevo	1987
		4.	Hammond N.G.L.	History of Macedonia I	Oxford	1972
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. Број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1. Митревски Д. Протоисториски заедници, Скопје 1997				

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Праисториски населби и некрополи**			
2.	Код	S10P12			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметноста и археологија Филозофски факултет, Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I/II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Драги Митревски (Редовен професор)			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Продлабочување и заокружување на знаењата за културните, хронолошки, антрополошки и историски вредности на населбите и некрополите во праисторијата на Балканот.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	-Населбински живот и погребување во праисторијата на Балкан; - Типови на населби и некрополи во различните праисториски периоди на Балканот; - Дистрибуција на праисториските населби во Македонија по периоди -Ритуали на погребување и погребни обичаи кај пшраисториските заедници на Балканот - Најзначајни населби од праисторијата на Балканот – Најзначајни некрополи од праисторијата на Балканот - Почетоците на урбанизацијата на Балканот и Македонија. -Односот на т.н. култни простори со населбите и некрополите во праисторијата			
13	Заемна поврзаност на предметите	Со предметите од обласста на праисториските култури			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	предавања, семинари, посета на соодветни локалитети, дискусии.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	/	
		16.3.	Пракса: часови		
	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	

<table>
<tr><td rowspan="2">17.</td><td rowspan="2"></td><td>17.2.</td><td>Самостојни задачи: часови</td><td>75 часови</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td>Домашно учење - задачи</td><td>75 часови</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="3">Редовна посета на наставата</td></tr>
<tr><td rowspan="4">19</td><td colspan="4">Начин на оценување</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="2">Тестови: бодови</td><td>80 бодови</td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="2">Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови</td><td>20 бодови</td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="2">Завршен испит: бодови</td><td>Вкупно максимум 100 бодови</td></tr>
<tr><td rowspan="6">20</td><td rowspan="6" colspan="2">Критериуми за оценување (бодови/ оценка)</td><td>до 50 бода</td><td>5 (пет) (F)</td></tr>
<tr><td>51 х до 60 бода</td><td>6 (шест) (E)</td></tr>
<tr><td>61 х до 70 бода</td><td>7 (седум) (D)</td></tr>
<tr><td>од 71 до 80 бода</td><td>8 (осум) (C)</td></tr>
<tr><td>од 81 до 90 бода</td><td>9 (девет) (B)</td></tr>
<tr><td>од 91 до 100 бода</td><td>10 (десет) (A)</td></tr>
<tr><td>21.</td><td colspan="2">Метод на следење на квалитетот на наставата</td><td colspan="2">евалуација и самоевалуација</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="17">22.</td><td colspan="6">Литература</td></tr>
<tr><td rowspan="7">22.1.</td><td colspan="5">Задолжителна литература</td></tr>
<tr><td>Ред. број</td><td>Автор</td><td>Наслов</td><td>Издавач</td><td>Година</td></tr>
<tr><td>1.</td><td>Hansel B. i dr.</td><td>Kastanas, PAS Band 1-7,</td><td>Berlin</td><td>1987</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Bailay D.</td><td>Balkan Prehistory</td><td>London-New York</td><td>2000</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Boardman and others</td><td>CAH -The Prehistory of the Balkan X-VIII Cen. BC</td><td>Cambridge</td><td>1990</td></tr>
<tr><td>4.</td><td>D. Mitrevski</td><td>Skopska Tvvrdina Kale</td><td>Menora</td><td>2015</td></tr>
<tr><td>5.</td><td>Hansel B. i dr.</td><td>Kastanas, PAS Band 1-7,</td><td>Berlin</td><td>1987</td></tr>
<tr><td rowspan="6">22.2.</td><td colspan="5">Дополнителна литература</td></tr>
<tr><td>Ред. број</td><td>Автор</td><td>Наслов</td><td>Издавач</td><td>Година</td></tr>
<tr><td>1.</td><td>Hansel B.</td><td>Kastanas- Die Grabung und Baubefund</td><td>PAS 7-Berlin</td><td>1089</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Horajs B.</td><td>Die Prahisorische Olyint</td><td>PASE 2-1</td><td>2007</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Champion T. and others</td><td>Prehistoric Europe</td><td>Academic Press-London</td><td>1984</td></tr>
<tr><td colspan="5">Поедини статии во стручни списанија од балканските археролошки центри.</td></tr>
</table>

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Цивилизацијата на доцната антика на територијата на Република Македонија**			
2.	Код	S10P13			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметноста и археологија Филозофски факултет-Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I/II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Д-р Виктор Лилчиќ Адамс, ред. проф.			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Доцно-римски провинции, граници, комуникации патни и визуелни, градови, кастели, материјална култура, на територијата на Република Македонија од 4.-6. Век н.е.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Археолошки контексти на на доцноантичката цивилизација на територијата на Република Македонија; промени во административната провинциска поделба, градски центри, sedes provinciae, Стоби главен град на провинција Македонија Втора, одбрана, класификација на фортификациите, визуелни комуникации, причини и реконструкција на главни правци, материјална култура; фортификации во провинциите: Македонија Прва, Македонија Втора, Средоземна Дакија, Дарданија, Нов Епир, проблемот на Јустинијана Прва; доцноантички градови и епископски центри: Хераклеја Линкестидска, Никеја (Доленци), Стоби, Лихнид, Баргала, Запара (Крупиште), Транупра, Армониа (Дулица/Каменица), Добер (Валандово), Давина Кула, Чучер; антички магистрални патишта: Егнатиски пат, Дијагонален пат, Вардарскиот Пат			
13	Заемна поврзаност на предметите	Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	предавања, семинари, посета на соодветни локалитети, дискусии.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови		30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови		/

		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови	
18	Услови за потпис	Редовна посета на наставата			
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови		80 бодови	
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови		20 бодови	
	19.3.	Завршен испит: бодови		Вкупно максимум 100 бодови	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)		
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)		
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)		
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)		
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)		
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	евалуација и самоевалуација			

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	I. Mikulcic	Die spatantike und fruhbyzantinische befestigungen in Nord Makedonien, Munchen	Bayerischen Akademie der wissenschaften	2002
		2.	И. Микулчиќ	Антички градови во Македонија	МАНУ	1999
		3.	В. Л. Адамс	Македонскиот камен за боговите, христијаните и за живот по животот Том II	Македонска цивилизација, Скопје	2002
		4.	В. Лилчиќ	Македонија во доцната антика, во: Милениумски факти, том 2	Орка	2013
		5.	В. Лилчиќ	Ранохристијанска црква	Македонска Цивилизација	2003
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	И. Микулчиќ	Стоби антички град	Магор	2003
		2.	И. Микулчиќ	Античките градови на Брегалница	Магор	2009
		3.	И. Микулчиќ	Хераклеја, антички град во Македонија	Магор	2007
		4.	В. Лилчиќ	Јустинијановиот оптички телеграф низ Република Македонија, во: Зборник трудови Денови на Јустинијан I, Скопје 2017	Институт Еуробалкан	2017
		5.	В. Лилчиќ	Проблемот на Јустинијана Прва, во списанието Македонско наследство бр. 17	Македонска Цивилизација	2001

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Цивилизацијата на римскиот раноцарски период на територијата на Р. Северна Македонија**			
2.	Код	S10P14			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Историја на уметноста и археологија Филозофски факултет-Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I/II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Д-р Виктор Лилчиќ Адамс, ред. проф.			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Раноримски провинции, граници, комуникации, градови, некрополи, храмови, хероони, и материјалната култура на територијата на Република Македонија од 1.-3. Век н.е.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Археолошки контексти на втората античка цивилизација на територијата на Република Македонија од Римскиот царски период, главните урбани центри и нивниот агер, обем-површина, урбани елементи, провинциите и провинциските граници, археолошки елементи за проценка на новата римска административна поделба на територијата, храмови и хероони, комуникации, материјалната култура. Античките градови во рамките на следните провинции од римскиот раноцарски период: Македонија: Идомене (Марвинци), Стоби, Скупи, Стибера (Чепигово), Хераклеја во Линкестида (Битола), Лихнид (Охрид); Астрајон (Струмица), Астибо (Штип); Аударист (Дреново), Стена (Демир Капија) проблеми околу убикациите на градовите од римско време во Македонија: Пелагонија, Билазора, Арг, Транупара, Запара, Армонија, Келенидин и други; фокус на провинциските граници помеѓу Македонија, Горна Мезија			
13	Заемна поврзаност на предметите	Со предметите за античкиот период			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	предавања, семинари, посета на соодветни локалитети, дискусии.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	Менторски часови, индивидуална настава вкупно 180 часови			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови		30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови		/
		16.3.	Пракса: часови		

17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Редовна посета на наставата		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови	До 80 бодови	
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	До 20 бодови	
	19.3.	Завршен испит: бодови	Вкупно максимум 100 бодови	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)	
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	евалуација и самоевалуација		

22. Литература

22.1. Задолжителна литература

Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
1.	И. Микулчиќ	Антички градови во Македонија	МАНУ	1999
2.	В. Л. Адамс	Македонскиот камен за боговите, христијаните и за живот по животот Том I	Македонска цивилизација, Скопје	2001
3.	А. Јакимовски и коавтори	Римски театар Скупи	Музеј на град Скопје	2017
4.	В. Лилчиќ (Адамс)	Античка патна мрежа, Во: Археолошка карта на Република Македонија	МАНУ	1994
5.	В. Соколовска	Античка скулптура во СР Македонија	Музеј на Македонија	1987

22.2. Дополнителна литература

Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
1.	Ф. Папазоглу	Македонски градови у римско доба	Филозофски факултет Скопје	1957
2.	F. Papapzoglou	Les villes de Macédoine a l'époque Romaine,	BCH, Supplément XVI, Athénes – Paris	1988

		3.	V. L. Adams	The Line of Via Egnatia and the Roadside Ancient Fortresses in the Republic of Macedonia	Aeternitas Antiquitatis Skopje	2010
		4.	М. Шурбаноска&А.Јакимовски	Градба со арки, Forum Romanum Stobis II		2010
		5.	Ленче Јованова	Скупи - Некрополи	Каламус	2015
		6.	Иван Микулчиќ	Скопје со околните тврдини	Македонска книга	1982
		7.	Иван Микулчиќ	Стоби антички град	Магор	2003
		8.	Иван Микулчиќ	Хераклеја Линкестис, Антички град во Македонија	Магор	2007

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Доцноантичка, ранохристијанска и еврејска уметност –заеднички модели и влијанија**			
2.	Код	S10P15			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметност и археологија Филозофски факултет-Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	1	семестар	1/2
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	професор Филипова Снежана			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски, англиски			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	нема			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Стекнување суштински знаења за изворите и преплетувањето на моделите на ранохристијанската уметност во првите векови на постоењето кога дел од декорација на црквите ги следи античките традиции или е под влијание на еврејската уметност. Констатирање на заеднички модели, техники и меѓусебни влијанија-интеракции.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Воведни предавања: Појава на христијанството и христијанската уметност, промена на содржината и иконографијата на уметничките дела. Заеднички елементи и теми и нивно преплетување. Конзервативност во примената на техниките. Реупотреба на античките модели. Култот на Митра, Јудаизмот и паганството. Втор циклус предавања: Нови и стари уметнички решенија (иконографија) и теми. Медитеранска и сириска куќа и нејзиното влијание врз најраните христијанските храмови. Античките декоративни и иконографски модели во мозаикот. Трет циклус предавања: Специфичните решенија и ликовен израз на уметноста во			

		Сирија, Ерменија, Израел и Мала Азија. Влијанието на Христијанскиот Исток и Африка, и ересите врз уметноста, виничките икони и ересите. Аријанството во Бугарија. Четврт циклус предавања: Промени во литургија и Светата Евхаристија, одразени во архитектурата . Типови на апсиди, влезови, деамбулаториум. Петти циклус предавања: Балканските христијански центри, влијанието на аријанството, појавата на Јустинијана Прима и улогата на Солунскиот црковен центар. Реликвијари и реликвии. Шести циклус предавања: Географски и хронолошки преглед на најзначајните уметничките дела на балканот и на Христијанскиот Исток.		
13	Заемна поврзаност на предметите	само со предметот Ранохристијанска црква: историја, литургија, уметност		
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Предавања, вежби, дискусии, индивидуална работа, групна работа, самостојно учење со консултирање скрипта, консултирање на литература, интернет дата бази на слики и веб страни		
15.	Вкупен расположив фонд на време	Наставата се изведува индивидуално, со менторски часови 180		
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Посетени предавања и изработка на зададена задача/труд		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови	До 60	
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	До 20	
	19.3.	Завршен испит: бодови	До 20	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)	
		51 до 60 бода	6 (шест) (E)	
		61 до 70 бода	7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација		
22.	Литература			
	22.1.	Задолжителна литература		

		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Ričard Krauthajmer, Slobodan Curčić	Ranohrišćanska i vizantijska arhitektura	Građevinska Knjiga, a.d. Beograd	2008
		2.	Снежана Филипова	Some aspects of the Early Christian Architecture in Macedonia, *Зборник на трудови од меѓународниот симпозиум Денови на Јустинијан I,* 105-112,	Универзитет Евро Балкан, Скопје	2014
		3.	Jas Elsner	"Archaeologies and Agendas: Reflections on Late Ancient Jewish Art and Early Christian Art," *The Journal of Roman Studies* 93, 114–28.	Society for the Promotion of Roman Studies, Cambridge University Press	2003
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Andrew Paterson	Late Antique Portraits and Early Christian Icons	Routledge	2022

		2.	Filipova Snežana	Early Christian reliquaries and encolpia and the problem of the so called crypt reliquaries in the Republic of Macedonia,” Rome, Constantinople and newly Converted Europe, Archaeological and Historical evidence, vol. II, 113-130	САНУ, БАН, ПАНУ	Krakow, Leipzig-Rzeszow-Warszawa 2012
		3.	Jaś Elsner	Imperial Rome and Christian Triumph: The Art of the Roman Empire AD 100-450	Oxford University Press	

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии
1.	Наслов на наставниот предмет	**Ранохристијанска црква: историја, литургија, уметност**
2.	Код	S10P16
3.	Студиска програма	Историја на уметност и археологија
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметност и археологија Филозофски факултет- Скопје
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет
6.	Академска година / семестар	Година 1 семестар 2
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	професор Филипова Снежана (одговорен наставник), професор Тони Филиповски
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски, англиски
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	нема
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Стекнување суштински знаења за ранохристијанската црква, нејзината организација, со црковни чинови, декорација на црквите со уметност, историја на црквата и извори, литургија и влијанието врз архитектурата.
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Воведни предавања: Појава, ширење и легализацијата на христијанството, промена на содржината и иконографијата на уметничките дела. Втор циклус предавања: Основите на христијанската црковна организација. Екуменски собори. Историски извори. Христијанството и варварите. Христијански Исток, монаштвото и пустиножителството. Монашките редови како нарачувачи и иницијатори на нови уметнички решенија и теми. Трет циклус предавања: Историски извори за епископи и црковни лица од ранохристијанска Македонија. Натписи овековечени во мозаици. Ереси. Четврт циклус предавања: Литургија и Светата Евхаристија. Црковни книги, илуминации. Ранохристијанската уметност и јудаизмот, античките традиции, нови и стари уметнички техники. Источни стилски влијанија, нови иконографски решенија. Катакомби, христијански куќи, ранохристијанска базилика, епископски резиденции, епископски цркви, реликвии, крипти. Петти циклус предавања:

		Читање и толкување на применетата иконографија и декорација. Разгледување на разновидните извори и предлошки во уметноста. Поврзаност на архитектурата и литургијата. Шести циклус предавања: Црковна и профана уметност –заеднички елементи и теми и нивно преплетување. Географски и хронолошки преглед на уметничките дела според ликовни и историски извори со акцент на уметноста на територијата на Балканот.		
13	Заемна поврзаност на предметите	Голема поврзаност има само со предметот Црковни ризници		
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Предавања, вежби, дискусии, индивидуална работа, групна работа, самостојно учење со консултирање скрипта, консултирање на литература, интернет дата бази на слики и веб страни		
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови; наставата се изведува со менторски часови		
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180		
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Посетени предавања и изработка на зададена задача/труд		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови		До 60
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови		До 20
	19.3.	Завршен испит: бодови		До 20
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода		5 (пет) (F)
		51 х до 60 бода		6 (шест) (E)
		61 х до 70 бода		7 (седум) (D)
		од 71 до 80 бода		8 (осум) (C)
		од 81 до 90 бода		9 (девет) (B)
		од 91 до 100 бода		10 (десет) (A)
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација		
22.	Литература			

	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Claudia Rapp	Holy Bishops in Late Antiquity: The Nature of Christian Leadership in an Age of Transition.	University of California Press: Barkeley-Los Angeles-London	2005
		2.	Тони Филипоски	Градот Лихнид и провинцијата Нов Епир	*Историја*, год. XLV, бр. 1-2, Скопје, 5-11.	2009
		3.	Филипова Снежана	*Од трезорот на охридската архиепископија*	Македоника Литера	2021
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Ričard Krauthajmer, Slobodan Curčić	Ranohrišćanska i vizantijska arhitektura	Građevinska Knjiga, a.d. Beograd	2008
		2.	ʋa Snežana	Early Christian reliquaries and encolpia and the problem of the so called crypt reliquaries in the Republic of Macedonia," Rome, Constantinople and newly Converted Europe, Archaeological and Historical evidence, vol. II, 113-130	САНУ, БАН, ПАНУ	w, Leipzig-ɔw-Warszawa

		3.	Тони Филипоски	Провинцијата Нов Епир во доцноантичките извори и прашањето за нејзиното седиште (4.-6. век)/ The Province of New Epirus in the Late Antique Sources and the Question of Its Capital (4th-6th century A.D.),	*Македонско наследство/Macedonian Heritage*, XIV/36-37, Скопје/Skopje, 167-172.	2010
		4.	Снежана Филипова	Some aspects of the Early Christian Architecture in Macedonia	*Зборник на трудови од меѓународниот симпозиум Денови на Јустинијан I,* Скопје 105-112,	2014,

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Средновековно градителство во Македонија: архитектонски концепти и културен идентитет**			
2.	Код	S10P17			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет- Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	2024/25	семестар	II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Сашо Коруновски			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Курсот треба да ги анализира и истражи средновековните архитектонски концепти реализирани на територијата на Македонија, да воспостави формални и компаративни врски меѓу локалните решенија и градителските матрици во византиските културни метрополи и да го проучи концептот на престолничкото наспроти провинциското, со сите негови импликации врз развојот на македонската средновековна архитектура. На тој начин студентите ќе стекнат знаења и компетенции подлабоко да го истражуваат културниот идентитет изразен во архитектурата.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	1. Формирање на архитектонските матрици во Светиклиментовата епоха и нивната генеза. 1.1. Триконхални градби (Св. Пантелејмон - Св. Климент на Плаошник, Св. Архангели во Св. Наум) 1.2. Триконхални градби: генеза и просторна распространетост во архитектурата на балканските земји Резултати од учењето – креирање на поширок аналитички контекст за почетоците на средновековната македонска градежна традиција и местото на св. Климент во формирањето на специфични архитектонски обрасци. 2. Базиликата како етатистички концепт во Самуиловото царство. 2.1. Базиликата како тип на катедрална црква (Св. Софија во Охрид, Св. Ахил на островот Аил, комплекс цркви во селото Водоча) 2.2. Ревитализација на базиликалните форми во архитектурата на Балканот од X-XI век			

		Резултати од учењето – продлабочено запознавање со идеолошките презентации на втемелувањето на средновековната Самуилова држава во архитектурата и нивно траење во периодот после Самуил како ехо на средновековната државотворна традиција. 3. Развој на крстообразните архитектонски решенија X - XIV век. 3.1. Цариградски и локални варијанти во Македонија (црквите во Струмица) 3.2. Епирско – македонска градежна школа (црквите во Охрид и Прилеп во XIII – XIV век) 3.3. Скопје и локалните архитектонски работилници во XIV век 3.4. Локалните архитектонски работилници во источна Македонија во XIV век Резултати од учењето – темелно осознавање на традициите на градење на најфреквентниот архитектонски тип на црква во Византиската архитектура и неговата дистрибуција на македонско тло во средниот век, преку проучување на локалните репрезенти на типот и способност да се одредат локалните идиоми и карактеристики на градбите од типот на впишан крст. 4. Трансферот на петкуполните градителски констелации на македонската територија XII-XIV век. 4.1. Варијанти на петкуполни цркви (Св. Пантелејмон во Нерези, Св. Ѓорѓи во Старо Нагоричане, Св. Богородица во Матејче) 4.2. Петкуполни цркви во византиската архитектура: генеза, варијанти на типот и просторна дистрибуција на Балканот Резултати од учењето – можност за синтетизирање на македонските примери на петкуполни градби со анализа на контекстот и влијанијата во нивната архитектура како идеолошка подлога за пренесување на ктиторските иницијативи. 5. Македонските средновековни мавзолеи. 5.1. Типолошка одредница „наос под купола“ како прототип за гробна црква (Св. Архангел Михаил во Прилеп, Св. Ѓорѓи Полошко во близината на Кавадарци) 5.2. Типолошки варијанти на средновековните мавзолеи Резултати од учењето – разбирање на комплексниот пристап во архитектонското творештво кога се работи за гробни или меморијални цркви, како посебна категорија на градби од посебен интерес на ктиторите. 6. Социо-економскиот фактор и развојот на градителските модели: од еднокорабен храм до „кластер црква”. 6.1. Средновековната градба како „жив организам“ (Св. Димитрија во Прилеп, Успение на Пресвета Богородица во Трескавец) 6.2. Традиции за доградување на постари градби во византиската архитектура Резултати од учењето – креирање на комплексна слика за феноменот на доградбите во византиската архитектура и нивното значење од аспект на визуелната естетика и

		градежната практика во средновековниот период.			
13	Заемна поврзаност на предметите				
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Интерактивна настава, студии на случај, дискусии, проектни активности, индивидуална работа.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часови			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови		30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови		
		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови		
		17.2.	Самостојни задачи: часови		75 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи		75 часови
18	Услови за потпис				
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови		60	
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови		20	
	19.3.	Завршен испит: бодови		20	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)		до 50 бода	5 (пет) (F)	
			51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
			61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
			од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
			од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
			од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата		Евалуација и самоевалуација		
22.	Литература				
	22.1.	Задолжителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Димитрова Е., С. Коруновски, С. Грандаковска	Средновековна Македонија. Култура и уметност; во: Македонија. Милениумски културно-историски факти	Медиапринт	2013
		2.	Коруновски С., Е. Димитрова	Византиска Македонија, Историја на уметноста од IX до XV век	Jaca Book Milano – Просветно дело Скопје	2006

		3.	R. Oustehout	Eastern Medieval Architecture: The Building Traditions of Byzantium and Neighboring Lands	Oxford University Press	2019
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	S. Ćurčić	Architecture in the Balkans: from Diocletian to Suleyman the Magnificent	Yale University Press	2010
		2.	R. Ousterhout	Master Builders of Byzantium	Princeton University Press	1999
		3.	B. Pentcheva (ed.)	Aural Architecture in Byzantium: Music, Acoustic, and Ritual	Routledge	2018

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии
1.	Наслов на наставниот предмет	**Црковни Ризници**
2.	Код	S10P18
3.	Студиска програма	Историја на уметност и археологија
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметност и археологија Филозофски факултет-Скопје
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет
6.	Академска година / семестар	Година 1 семестар 1
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Филипова Снежана
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски, англиски
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	нема
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Цели на предметната програма (компетенции):детално запознавање со средновековните ризници на свети мошти и реликвии вметнати во контејнери/реликвијари, како и накит за лична употреба со заштитна функција кои припаѓаат или имаат како заштитник некој од најпознатите светци или предмети врзани со христијанскиот култ. Способност да се препознае функцијата и време на изработка на предмети кои се дел од колекциите на светските музеи, црковни ризници и приватни колекции, нивната улога во литургија или световен ритуал.
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Воведни предавања: Најпочитувани светци и реликвии во христијанскиот свет, мартири, светиот крст, неракотворена риза. Трговија со свети предмети и изработка на фалсификати во средниот век. Втор циклус предавања:Најпознати средновековни ризници и колекции на свети предмети (ставротеки, енколпиони, реликвии и реликвијари, ампули за света вода, камени иконки) по земји. Трет циклус предавања:

		Анализа на предметите и уметнички дела од црковните ризници според хронолошки рамки, функција, материјали, техники, мајстори, работилници. Најдрагоцените реликции на Светиот Крст и Христовата риза од Франција, Ерусалем, Грција, Рим. Најзначајни примери: блага од ризниците на Св Марко, Венеција и катедралата во Монца, на Виенскиот Музеј за историја и уметност, колекцијата на британскиот двор, катедралата во Келн, Св. Денис во Париз, Лувр и т.н. Четврт циклус предавања: Изгубени реликвии и блага ограбени за време на воени дејствија (Капелата на Св. Крст близу Прага, гробот на Карло Велики, и т.н.). Петти циклус предавања Богатството на МПЦ во Македонија денес и во историскиот Национален Музеј во Софија.		
13	Заемна поврзаност на предметите	Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата		
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Предавања, вежби, дискусии, индивидуална работа, групна работа, самостојно учење со консултирање скрипта, консултирање на литература, интернет дата бази на слики и веб страни		
15.	Вкупен расположив фонд на време	180		
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180		
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Редовност на настава		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови		До 60
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови		До 20

	19.3.	Завршен испит: бодови		До 20	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)		до 50 бода	5 (пет) (F)	
			51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
			61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
			од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
			од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
			од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата		Евалуација и самоевалуација		
22.	Литература				
	22.1.	Задолжителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Edited by Martina Bagnoli, Holger A. Klein; C. Griffith Mann; James Robinson	*Treasures of heaven, saints, relics and devotion in Medieval Europe*	The British Museum	2011
		2.	Ed. by Ottó Gecser, József Laszlovszky, Balázs Nagy, Marcell Sebök, Katalin Szende	*Promoting the Saint*	CEU Medievalia, Budapest	2011
		3.	Филипова Снежана	*Од трезорот на охридската архиепископија*	Македоника Литера	2021
	22.2.	Дополнителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Angelos Delivorrias, Renée Hirschon, Ioanna Petropoulou, Anna Ballian	*Relics of the Past*	Benaki Museum, Athens	2011

		2.	Filipova Snežana	Early Christian reliquaries and encolpia and the problem of the so called crypt reliquaries in the Republic of Macedonia”, Rome, Constantinople and newly Converted Europe, Archaeological and Historical evidence, vol. II, 113-130	САНУ, БАН, ПАНУ	Krakow, Leipzig-Rzeszow-Warszawa 2012
		3.	James Robinson	*Finer than gold*	The British Museum	London 2011

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Контекстуализација на македонската средновековна уметност: уметничкото творештво и културниот идентитет**			
2.	Код	S10P19			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	2024/25	семестар	II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Елизабета Димитрова			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Курсот треба да создаде база за истражување на културните стратуми на ликовното творештво манифестирани во содржините на националниот културен трезор. Негова главна цел е да покаже што може да се добие а што да се изгуби со апликацијата на поимите *национална култура и национален културен идентитет* во истражувањето на македонското средновековие. Со изборот на наведениот предмет кандидатите треба да ги продлабочат своите сознанија за историскиот, социјалниот, културниот и естетскиот контекст на културното наследство создадено во средновековна Македонија.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	I. Анализа на економските, социјалните и културните промени, рефлектирани во креативните одговори на творештвото од македонската територија версус независниот тек на средновековната политичка историја. 1. Епохата на св. Климент 2. Епохата на царот Самуил 3. Византискиот административен систем 4. Словенско-византискиот културен модел 5. Српските владетели и нивниот културен ангажман 6. Времето на кралот Марко Резултати од учењето – градење на аналитички пристап кон историските категории и нивното влијание врз творештвото како рефлексивна матрица на социјалните случувања во рамките на византискиот културен круг. II. Структурална идентификација на архитектонската продукција и на програмско-иконографските модели во сликаните ансамбли од IX-X век. 1. Типологија на градбите, основни матрици, архитектонски системи и естетски модалитети. 2. Архитектонска стратиграфија – триконхосот како новитет во градителското творештво на Балканот			

		3. Куполните градби – мигранти или староседелци. 4. Фрагментарните фрескоаранжмани, обид за реконструкција на програмските особености. Резултати од учењето – Темелно запознавање со периодот на Првиот културен подем на Словените на македонската територија преку зачуваните споменици од наведената епоха и нивните типолошки, идеолошки и естетски карактеристики. III. Социјална манифестација на историско-идеолошките феномени во архитектонското и во ликовното творештво од XI-XII век. 1. Појавата на повеќекуполни градби и нивната сакрална функција. Мавзолејски версус меморијални градби. 2. Комплексната архитектонска матрица и дидактичкиот карактер на фрескоживописот во катедралата Света Софија во Охрид. 3. Престолничкиот контекст на црквата во Нерези 4. Провинцискиот архитектонски концепт версус елитистичкиот карактер на сликарството во Курбиново Резултати од учењето – градење на вештини за полиморфна анализа на естетската димензија на градбите како припадници на авангардните архитектонски концепти и на идеолошката основа на сликарството манифестирано преку програмските и иконографските новитети. IV. Културна афирмација на програмските модели и на социо-политичкиот концепт на сликаните аранжмани од XIII-XV век. 1. Појавата на *кластер* цркви во Македонија 2. Формирање на ликовните ателјеа 3. Создавањето на дворскиот стил во живописот 4. Лесново версус Марковиот манастир Резултати од учењето – градење на вештини за типолошка анализа на различните концепти на сакралните градби и нивна прецизна хронологизација. Градење на вештини за компаративна анализа на стилските одлики на фрескоживописот од македонската територија со сликарството од поширокиот балкански контекст. V. Ктиторите и нивниот културно уметнички идентитет 1. Типологизација на ктиторските композиции 2. Ктиторски аранжмани од империјален тип 3. Ктиторски ансамбли од благороднички тип 4. Ктиторски аранжмани од свештенички тип 5. Идентификација на категоријата *национално* како симулакрум на социјалната стратиграфија на ктиторските фрески Резултати од учењето – темелно запознавање со социјалната димензија на средновековните градби и нивниот културолошки контекст. Стекнување вештини за критичка анализа на категоријата *национално* во историските портрети на средновековните ктитори во Македонија.

13	Заемна поврзаност на предметите	Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата		
14.	Деталshow опис на наставните и работните методи за предметот	Интерактивна настава, студии на случај, дискусии, проектни активности, индивидуална работа.		
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часа		
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180		
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	Редовност на настава		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови		60
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови		20
	19.3.	Завршен испит: бодови		20
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)		до 50 бода	5 (пет) (F)
			51 х до 60 бода	6 (шест) (Е)
			61 х до 70 бода	7 (седум) (D)
			од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)
			од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)
			од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата		Евалуација и самоевалуација	

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Е. Димитрова С. Коруновски С. Грандаковска	Средновековна Македонија. Култура и уметност, Македонија милениумски културно-историски факти	Медиапринт, Скопје	2013
		2.	С. Коруновски Е. Димитрова	Византиска Македонија. Историја на уметноста на Македонија од IX до XV век	Просветно дело, Скопје	2006
		3.	П. Кузман Е. Димитрова	Охрид sub specie aeternitatis	Данте, Охрид	2010

	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	H. Maguire	The Icons of Their Bodies. Saints and Their Images in Byzantium	The Icons of Their Bodies. Saints and Their Images in Byzantium	1996
		2.	A.J. Wharton	Art of Empire. Painting and Architecture of the Byzantine Periphery: A Comparative Study of Four Provinces	University Park and London	1988
		3.	Д. Митревски, В. Лилчиќ, Е. Манева, Е. Димитрова	Скопје. Осум милениуми живот, култура, творештво	Филозофски факултет Скопје	2019

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии
1.	Наслов на наставниот предмет	**Христијанска иконографија: од криптопериодот до крајот на средновековната епоха**
2.	Код	S10P20
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет-Скопје
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус
6.	Академска година / семестар	Година 2024/25 семестар II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Елизабета Димитрова
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Предметот треба да етаблира методи за продлабочено проучување на христијанската иконографија од самите нејзини почетоци се до крајот на средновековното ликовно творештво преку програмско-иконографска и културолошка анализа на културните споменици и нивната уметничка декорација. Со изборот на наведениот предмет кандидатите ќе ги продлабочат своите сознанија за иконографските особености, специфики и модулации на културното наследство од доцноантичката и средновековната епоха.
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	VI. Раѓање на христијанската криптоиконографија. 7. Катакомбата на Сан Калисто 8. Графички и зооморфни симболи 9. Почетоците на антропоморфната иконографија 10. Библискиот иконографски концепт 11. Местото на Macedonia Paleocristiana во медитеранскиот културен трезор од доцноантичката епоха. Резултати од учењето –запознавање на кандидатите со постапниот процес на визуелизација на религиозните идеи преку анализа на иконографските матрици од периодот I-IV век. VII. Уметноста на Равена 5. Културната стратиграфија на Равена. 6. Типологија на градбите, градителски практики. 7. Равенските споменици од V век 8. Равенските споменици од VI век. Резултати од учењето – Темелно запознавање со историјата на спомениците од Равена, со мозаичните ансамбли, со нивните специфични програмски концепти и со естетските дострели на архитектонското и ликовното творештво од Vи VI столетие.

<table>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">VIII. Конституцијата на византиската иконографија XI-XII век.
5. Црквата како микрокосмос: Воспоставување на ликовните канони за програмскиот концепт на фрескоживописот
6. Олтарна програма – развојни модалитети
7. Програмските регистри на фрескописот и нивните иконографски варијабли
8. Улогата на нартексот како ликовен простор
9. Нерези и Курбиново – од концептот до контекстот.
Резултати од учењето – детално запознавање со процесот на формирањето на иконографските матрици и нивните канонски форми преку анализата на хронолошки блиските споменици од византискиот културен круг.

IX. Палеологовската иконографија XIII-XV век.
5. Книжевните извори на византиската иконографија
6. Канонски версус апокрифни теми
7. Типологијата на светителските ликови и нивната просторна иконографија
8. Улогата на ктиторските аранжмани и развојот на нивната типолошка стратиграфија
9. Дворските заветнини на македонската територија како извор на иконографски новитети
Резултати од учењето – градење на вештини за типолошка анализа на различните концепти на ликовните аранжмани продуцирани во Палеологовската епоха. Градење на вештини за препознавање на оштетените делови од светителската иконографија според нивната типолошка констелација.</td></tr>
<tr><td>13</td><td>Заемна поврзаност на предметите</td><td colspan="3">Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Детален опис на наставните и работните методи за предметот</td><td colspan="3">Интерактивна настава, студии на случај, дискусии, проектни активности, индивидуална работа.</td></tr>
<tr><td>15.</td><td>Вкупен расположив фонд на време</td><td colspan="3">180 часа</td></tr>
<tr><td rowspan="3">16.</td><td rowspan="3">Форми на наставните активности</td><td>16.1.</td><td>Предавања- теоретска настава. часови</td><td>30 часа</td></tr>
<tr><td>16.2.</td><td>Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови</td><td></td></tr>
<tr><td>16.3.</td><td>Пракса: часови</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">17.</td><td rowspan="3">Други форми на активности</td><td>17.1.</td><td>Проектни задачи: часови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>17.2.</td><td>Самостојни задачи: часови</td><td>75 часа</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td>Домашно учење - задачи</td><td>75 часа</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="3">Редовност на настава</td></tr>
<tr><td rowspan="3">19</td><td colspan="4">Начин на оценување а</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="2">Тестови: бодови</td><td>60</td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="2">Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови</td><td>20</td></tr>
</table>

	19.3.	Завршен испит: бодови		20
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)		до 50 бода	5 (пет) (F)
			51 х до 60 бода	6 (шест) (E)
			61 х до 70 бода	7 (седум) (D)
			од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)
			од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)
			од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата		Евалуација и самоевалуација	

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	R. Jensen	Understanding Early Christian Art	Rutledge	2000
		2.	E. Kitzinger	Byzantine Art in the Making	Faber and Faber	1977
		3.	H. Maguire	The Icons of Their Bodies. Saints and Their Images in Byzantium	Princeton University Press	1996
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	S. E. J. Gerstel	Monumental Painting and Eucharistic Sacrifice in the Byzantine Sanctuary: the Example of Macedonia	New York University	1993
		2.	A.J. Wharton	Art of Empire. Painting and Architecture of the Byzantine Periphery: A Comparative Study of Four Provinces	University Park and London	1988
		3.	E. Dimitrova	Ремек-дела на ранохристијанската уметност во Македонија, Македонија милениумски културно историски факти	Медиапринт	2013

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Контекстуализирање на родот во раното христијанство**			
2.	Код	S10P21			
3.	Студиска програма	Историја на уметност и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметност и археологија, Филозофски факултет Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	трет			
6.	Академска година / семестар	Година	I	семестар	I или II
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Ирена Теодора Весевска			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	македонски			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Со воведувањето на родово критичкиот пристап кон Новиот завет и другите ранохристијански списи, се истражува важноста на родот во текстот и контекстот и се дискутира за различните прашања кои се вклучени во интерпретацијата, бидејќи тие се однесуваат на полот, родот и сексуалноста. Различните херменевтички прашања кои се вклучени, како што е сложеноста на родовите и полови идентитети во антиката и јазот што постои меѓу модерните и античките концепции за истите, се анализираат интердисциплинарно, од социолошки, антрополошки, лингвистички и археолошки аспект со цел добивање појасна слика за родовите улоги во раното христијанство и доцноантичкото општество.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Овој курс ќе ги опфати демографските студии кои покажуваат жени значително побројни од мажите во раната црква, особено од II до V век, вклучени активно низ различни лидерски улоги во црковниот живот сè до рановизантискиот период. Различни древни извори укажуваат на тоа дека улогите за жените во ранохристијанската црква вклучуваат црковни спонзори и патрони, ѓакони и, понекогаш, дури и епископи. Овој доказ носи нова перспектива за современите дискусии за родовите улоги и црковното раководство. Предавањата ќе ги опфатат неодамнешните научни студии кои дебатираат за историјата и значењето на координацијата, како и за титулите "презвитер" и "епископ" во текот на првите векови на христијанската црква. Контекстуализацијата на родовите улоги е особено видлива низ практиката на доделување на статус на “почесни мажи„ во одредени ситуации, особено постхумно на маченички. Освен критичка теорија и херменевтичко читање на текстовите со христијанска тематика, детално ќе бидат анализирани археолошките податоци што директно или индиректно укажуваат на родовите улоги во раното христијанство: мозаични			

		дедикации, почесни погребувања во и околу црквите, инскрипции, илустрации, поставеност на баптистериумите, итн.			
13	Заемна поврзаност на предметите	Со предметите поврзани со раното христијанство			
14.	Деталени опис на наставните и работните методи за предметот	Интерактивна настава, студии на случај, дискусии, проектни активности, индивидуална работа.			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часа			
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови		
		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	/	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови	
18	Услови за потпис				
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови	До 60		
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	До 20		
	19.3.	Завршен испит: бодови	До 20		
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)		
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)		
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)		
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)		
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)		
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоеваулација			
22.	Литература				
	22.1.	Задолжителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Stichele, C. S, Penner, T.	*Contextualizing Gender in Early Christian Discourse, Thinking Beyond Thecla*	T&T Clark	2009
		2.	Cloke, G.	*This Female Man of God: Women and Spiritual Power in the Patristic Age, AD 350–450*	London	1995

		3.	King, K. L.	Gnosticism (ed.	Philadelphia: Fortress Press	2000
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Whiterington III, B.	*Women in the Ministry of Jesus*	Cambridge University Press	1984
		2.	Olsen, J. E.	*One ministry many roles: deacons and deaconesses through the centuries.*	St Louis: Concordia Publishing House	1992
		3.				

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Социологија на визуелните уметности**			
2.	Код	S10P22			
3.	Студиска програма	Историја на уметност и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Историја на уметност и археологија Филозофски факултет- Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година прва	прва	семестар	Прв или втор
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Антоанела Петковска			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски Англиски			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Студентите да се стекнат со знаења и вештини во идентификација на општествените и културните претпоставки за проценувањето и развојот на уметничките феномени и практики во општеството со посебен однос кон македонскиот социо-културен дискурс. Запознавање со новите теоретски парадигми од социологијата на уметноста; Запознавање со базичните социолошки аспекти на визуелните уметности Стекнување знаења и вештини за препознавањето и проучувањето на преобразбата на новите тенденции во уметноста и менувањето на нивниот статус и улога во современото општество.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Современите сфаќања и теории за уметноста; “новата” позиција и “десакрализацијата” на уметноста во современиот свет; социо-културните феномени и процеси како контекст за развој на визуелните уметности; можностите визуелните уметности да влијаат на рецентните општествени процеси; новиот пазар на уметнички дела; маркетингот и менаџментот во уметноста; нови видови на уметнички институции и промена на улогите на традиционалните институции на уметноста; нова публика и нови потреби; современи форми на едукација во и за уметноста; медиумите и уметноста; идејата за ангажираната уметност; новите технологии и уметноста; социолошките аспекти на визуелните уметности во Македонски контекст.			
13	Заемна поврзаност на предметите	Социологијата на визуелните уметности е поврзана со, социологијата на уметноста и културата, историјата на уметноста, особено со социјалната историја на уметноста, со антропологијата на уметноста и социо-културните аспекти на археологијата.			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Предавања, обработка на теориските и методолошките аспекти и вештини на истражуваните појави, користење на релевантни медиумски содржини, изработка на есеи и семинарски трудови.			
15.	Вкупен расположив	Менторски, индивидуални часови со докторандот/докторандите во			

	фонд на време	предвидениот семестар		
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180		
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часови
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	75 часови
		17.2.	Самостојни задачи: часови	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часови
18	Услови за потпис	нема		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови		60
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови		20
	19.3.	Завршен испит: бодови		20
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)	
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	евалуација и самоевалуација		

22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Aleksander, Viktorija	*Sociologija umetnosti*	Beograd, CLIO	2007
		2.	Petrović, Sreten	*Estetika u doba antiumetnosti*	Beograd, Dereta	2016
		3.	Duncan, Carol	*The Aesthetics of Power*	Cambridge, Cambridge University Press	1993
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Hauser, Arnold	Sociologija umjetnosti I i II	Školska knjiga, Zagreb	1986
		2.	Петковски, Борис	Современо македонско сликарство	Македонска ревија, Скопје	1981
		3.	д-р Петковски, Борис	Музејот на современата уметност-Скопје	Музеј на современа уметност-Скопје	2003
		4.	Петковска, Антоанела	*Есеи од социологијата на културата*	Скопје, АЗ-БУКИ.	2009
		5.	Jenks, Chris (edited by)	*VISUAL CULTURE*	Routledge	1995

		6.	Петковска, Антоанела	*Социологија на македонската ликовна уметност 1945-1980*	Скопје, Македонска цивилизација	1997
		7.	Цепароски, Иван, 1998, *Уметничкото дело*, Скопје, Култура, Скопје	*Уметничкото дело*	Скопје, Култура, Скопје	1998
		8.	Hartli, Đon (ed.),	*Kreativne indusrije*	Beograd, CLIO	2007
		9.	Zask, Žoel	*Umetnost i demokratija*	Beograd, CLIO	2004
		10.	Lee, Pamela, M	*New Games Postmodernism After Contemporary Art*	London, New York Routledge	2013

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Европска визуелна култура**			
2.	Код	S10P23			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за Историја на уметноста и археологија Филозофски факултет			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	прв
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Татјана Филиповска			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик (прозорец на мобилност)			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Цели на предметната програма (компетенции): Целта на овој предмет е запознавање на докторантите со изворите, приликите и условите за развој на визуелната култура на европскиот континент низ вековите, до самите почетоци на XX столетие.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Содржина на предметната програма: Античката митологија (грчко-римска), филозофија, книжевност, архитектура (значењето на Витрувиј) и ликовна уметност како стилска, содржинска и естетска основа за европската визуелна култура. Оформувањето на европскиот вкус и начин на живот преку неколку фази на претпочитање на класицистичките норми. Восхит од античките артефакти и подем на археологијата. Класичните парадигми во функција на политичката моќ во модерната доба. Неоплатонизмот во сферата на ликовното. Влијанието на Витрувиус во доменот на архитектонските трактати, проектирањето на приватните и јавните градби во новиот век и доцното модерно доба. Деветнаесеттиот век како столетие на револуциите и пресек на историските стилови. Судирот на историцизмот и идеализмот во уметноста со тематскиот реализам, односно крај на академизмот. Индустријализацијата и пробивот на новите современи трендови и медиуми.			
13	Заемна поврзаност на предметите	Овој предмет е поврзан со дел од предметите чиј предмет е европската уметност, како и со дел од предметите од областа на археологијата, оние за класичната античка уметност.			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Како генерички предмет подразбира предавања со запознавање на релевантни извори и литература; Консултации и дискусии, според процена на професорот се бара од студентот изработка на семинарски труд			
15.	Вкупен расположив	180 часа			

	фонд на време			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часа
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часа
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часа
18	Услови за потпис	Редовност и активност на наставата		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови		
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	30 бода	
	19.3.	Завршен испит: бодови	20-70 бода	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)	
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација		
22.	Литература			

22.1. Задолжителна литература

Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
1.	T. Filipovska	„Vitruvian Echo Through The Renaissance", *Folia Archaeologica Balkanica* III, 623-643.	Folia Archeologica III, Faculty of Philosophy, Skopje	2015
2.	T. Filipovska	„Classical Archaeology under the Auspices of European Art"	*Systasis* 22-23, електронско списание на здружението на класичните филолози Антика: www.systasis.org.	2013
3.	Т. Филиповска	„Влијанието на Платоновата Академија во Фиренца и неоплатонизмот врз Западната уметност", Зборник на трудови *2400 години од основањето на Платоновата Академија*, 221-249.	Филозофски факултет Скопје	2016

		4.	Т. Филиповска	„Митологијата во европската нововековна уметност“	во *Systasis* 16 (Електронско списание на здружението на класични филолози „Антика”). www.systasis.org	2010
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	R. Howells, J. Negreiros	Visual Culture, 2nd edition	Polity Press	2012
		2.	R. Toman-urednik	Neoclassicism and Romanticism	Ullmann and Könemann	2006
		3.	A. Alexandrakis, N. J. Moutafakis	Neoplatonism and Western Aesthetics, vol. 12 in Studies in Neoplatonism: Ancient and Modern	State University of New York Press	2002
		4.	J. S. Ackerman	Palladio (Architect and society)	Penguin Books	1991
		5.	R. Cavalho de Magalhaes	Myths, Classical Mythology in the visual arts	McRae Books, Firenca	2007
		6.	D. Irwin	Neoclassicism	Phaidon Press Limited	1997
		7.	P. Ten-Doesschate Chu	Nineteenth Century European Art, 3rd ed.	Pearson	2010
		8.	R. Rosenblum	Transformations in Late Eighteenth Century Art	Princeton	1989
		9.	D. Yarwood	The Architecture of Europe, Classical Architecture 1420-1800, vol.3	B. T. Batsford Ltd	1994

Ред.број		**Предметна програма од трет циклус на студии**			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Сценскиот перформанс во ликовните уметности на модерната доба**			
2.	Код	S10P24			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија, Филозофски факултет, Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	Прв/втор
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Татјана Филиповска			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик, како прозорец на мобилост			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Предметот е осмислен да ги упати кандидатите докторанти во повеќеслојната врска меѓу сликарството и сценските уметности, особено театарот, во времето на новиот век. Првата спона меѓу нив е разгледана на ниво на сценографијата, тргнувајќи од ренесансните перспективни сценски решенија до раскошните барокни тродимензионални поставки и архитектонски илузионистички претстави. Еднакво е актуелно претставувањето на „театарски” сижеа во сликарските остварувања на епохата, што сведочи за преплетувањето на уметностите.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	*Содржина на предметната програма: Витрувиј како основа за ренесансната театарска сцена. Ренесансните архитекти како осмислувачи на сликарскиот и сценскиот простор. Себастијано Серлио и перспективата во ренесансната сценографија. Осмислување на сценскиот простор преку Класичната архитектура на Андреа Паладио и сценските решенија на архитектонската позадина на сликите на венецијанскиот сликар Паоло Веронезе.* *Жак Кало и импровизираниот перформанс на актерите на Комедија дел арте во графичката уметност.* *Семејството Бибиена –барокната архитектонска визија на сценографијата.* *Венецијанските ведутисти како сценографи. Венецијанската хроника во театарско – сликарската врска меѓу сликарот Пјетро Лонги и комедиографот Карло Голдони.* *Таткото и синот Тјеполо (Џан Батиста и Џан Тјеполо) како илустратори на класичната сцена (трагедијата) и Комедијата дел арте.* *Рококо уметноста и нејзиниот сценски карактер: Вилијам Хогарт и англиската театарска сцена. Сликите на француските*			

		рококо уметници во доменот на сценските уметности (Антоан Вато, Патер, Буше, Фрагонар). Претстави на сценските карактери во ситната порцеланска пластика.			
13	Заемна поврзаност на предметите	/			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Предавања, консултации, дебати, упатување на студентите низ литературата, изработка на семинарски труд			
15.	Вкупен расположив фонд на време	180 часа вкупно Менторски, индивидуални часови во рамките на предвидениот семестар			
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часа	
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови		
		16.3.	Пракса: часови		
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови		
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часа	
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часа	
18	Услови за потпис	Редовност и активност на наставата, исполнување на обврските			
19	Начин на оценување				
	19.1.	Тестови: бодови			
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	До 30 бода		
	19.3.	Завршен испит: бодови	20-70 бода		
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)		
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)		
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)		
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)		
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)		
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација			
22.	Литература				
	22.1.	Задолжителна литература			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	D. Rosand	Painting in Sixteenth - Century Venice, Titian, Veronese, Tintoretto	Cambridge University Press	1997
		2.	Изложбен каталог	AA.VV, Architettura e Utopia nella Venezia del Cinquecento,	Венеција	1980
		3.	R. Longhi, R. Bacchelli	Teatro e immagini dell settecento italiano	Торино	1953

		4.	Т. Филиповска	Комедијата во венецијанското сликарство на 18 век	Скопје, Македонска цивилизација	2004
		5.	Т. Филиповска	Празничната сцена во венецијанското сликарство на 18 век	Скопје, Македонска цивилизација	2009
		6.	Cibotto, G. A., F. Pedrocco	Carlo Goldoni, Il Teatro illustrato nelle edizioni del Settecento	Венеција	1981
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	L. Urban	„Teatri e „Teatri del Mondo" nella Venezia del Cinquecento", во *Arte Veneta* XX, 1966, 137 – 46.	Венеција	1966
		2.	Изложбен каталог AA.VV	The Glory of Venice	Лондон	1994
		3.	M. Muraro	„Vittore Carpaccio o il teatro in pittura" in AA.VV, *Studi sul teatro veneto fra Rinascimento ed eta `barocca*, 7-19	Фиренца	1971
		4.	Т. Филиповска	„Венеција како сценски простор", во *Годишен Зборник на ФЗФ,* Книга 57, 321-355.	Филозофски факултет во Скопје	2004
		5.	L. Wolk-Simon	D. Tiepolo, Drawings, Prints, and Paintings in the Metropolitan Museum of Art	Buletin of The Metropolitan Musum	Winter 1996/97

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Идеологијата и ангажираноста во европската нововековна уметност**			
2.	Код	S10P25			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет, Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет циклус			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	Прв/втор
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Проф. д-р Татјана Филиповска			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик Англиски јазик како прозорец на мобилност			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Цели на предметната програма (компетенции): Целта на предметот е поопсежно и подетално да ги запознае докторантите со општествениот ангажман на ликовните творци во ерата на новиот век, манифестиран во нивните остварувања, како и да ги упати кон идеологијата во уметноста поврзана со центрите на моќ. Всушност, неговата содржина има за цел да допре и да ги открие мотивите и резултатите од изразената општествена чувствителност на одредени автори, кои повеќе или помалку отворено се произнеле за општествените и зисториско – политичките прилики во кои создавале. Врвните мајстори на секоја епоха, ангажирани од нејзините званични авторитети, воедно ја манифестираат водечката идеологија, како преку сакралната, така и преку профаната уметност.			
12.	Детална содржина на	Содржина на предметната програма: Ренесансната уметност како			

<table>
<tr><td></td><td>предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје</td><td colspan="3">рефлексија на општеството и начинот на живот на високите слоеви.
Религијата во функција на профаното. Елитизмот во рамките на академската уметност во Ватикан. Идеологијата во уметноста на Контрареформацијата.
Бош и Бројгел во пресметка со ирационалното, лудилото, празноверието, како остатоци од средновековието. Бројгеловите религиозни слики со скриена патриотска агенда во време на шпанската окупација, страдање на цивилите и отпорот на локалното население на Холандија и Фландрија против агресорот.
Критицизмот на Просветителството: иронијата на Лонги и дидактиката на Гре до сатирата на Хогарт.
Политичката пропаганда во венецијанското званично сликарство од 16 до крајот на 18 век. Критичкиот дух на Франциско Гоја.
Жак Луј Давид и револуционерната пропаганда.
Улогата на францускиот реализам во соочувањето со современите општествено-политички и економски проблеми. Политичкиот став и карикатурата на Оноре Домије. Односот на Едвард Мане и Гистав Курбе кон ерозијата на моралот.</td></tr>
<tr><td>13</td><td>Заемна поврзаност на предметите</td><td colspan="3">Постои поврзаност со предметот „Идеологијата и аспектите на ангажираност во современата уметност“</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Детален опис на наставните и работните методи за предметот</td><td colspan="3">Предавања со запознавање на релевантни извори и литература; Консултации и дискусии, според процена на професорот се бара од студентот изработка на семинарски труд.</td></tr>
<tr><td>15.</td><td>Вкупен расположив фонд на време</td><td colspan="3">180 часа вкупно
Менторска индивидуална настава во рамките на семестарот.</td></tr>
<tr><td></td><td>Распределба на расположивото време</td><td colspan="3">30+75+75=180</td></tr>
<tr><td rowspan="3">16.</td><td rowspan="3">Форми на наставните активности</td><td>16.1.</td><td>Предавања- теоретска настава. часови</td><td>30часа</td></tr>
<tr><td>16.2.</td><td>Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови</td><td></td></tr>
<tr><td>16.3.</td><td>Пракса: часови</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">17.</td><td rowspan="3">Други форми на активности</td><td>17.1.</td><td>Проектни задачи: часови</td><td></td></tr>
<tr><td>17.2.</td><td>Самостојни задачи: часови</td><td>75 часа</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td>Домашно учење - задачи</td><td>75 часа</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="3">Редовност и активност на наставата</td></tr>
<tr><td rowspan="4">19</td><td colspan="4">Начин на оценување</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="2">Тестови: бодови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="2">Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови</td><td>До 30 бода</td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="2">Завршен испит: бодови</td><td>20-70 бод</td></tr>
<tr><td rowspan="5">20</td><td rowspan="5">Критериуми за оценување (бодови/ оценка)</td><td colspan="2">до 50 бода</td><td>5 (пет) (F)</td></tr>
<tr><td colspan="2">51 х до 60 бода</td><td>6 (шест) (E)</td></tr>
<tr><td colspan="2">61 х до 70 бода</td><td>7 (седум) (D)</td></tr>
<tr><td colspan="2">од 71 до 80 бода</td><td>8 (осум) (C)</td></tr>
<tr><td colspan="2">од 81 до 90 бода</td><td>9 (девет) (B)</td></tr>
</table>

				од 91 до 100 бода	10 (десет) (А)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата			Евалуација и самоевалуација		
22.	Литература					
	22.1.	Задолжителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	A. Hauser	Sociolgija Umjetnosti, 1 i 2	Загреб	1986
		2.	Т. Филиповска	Идеологијата и општествената ангажираност во европската ликовна уметност на модерното доба	Панили, Скопје	2015
		3.	Т. Филиповска	„Класични парадигми во глорификацијата на владетелите во италијанската ренесансна уметност“, во Зборникот на трудови од меѓународниот научен собир Studia Classica Anniversaria, 70 години на Институтот за Класични студии на Филозофскиот факултет	Филозофски факултет	2016
		4.	Т. Филиповска	„Неокласицизмот и политиката во сликите на Жак-Луј Давид“, 111-132, https://systasis.org/index.php/mk/	Systasis 41	2023
		5.	T. Filipovska	„War of Aggression in the European Visual Arts until the 20th Century“, International Scientific Conference *75 Year Jubilee of the Institute of Art History and Archaeology*, Dojran 12th – 13th October 2022, Book of Proceedings (Eds. A. Jakimovski, E. Dimitrova), 405-429.	Faculty of Philosophy-Skopje	2024
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	M. Crask	William Hogart	Princeton University Press	2001
		2.	W. Roberts	Jacques - Louis David, Revolutionary Artist: Art, Politics, And The French Revolution	University of North Carolina Press	1992
		3.	W. Bosing	Bosch - The Complete painting	Taschen	2010
		4.	P.Ten-Doesschate Chu	Nineteenth Century European Art	Princeton University Press	2010
		5.	R. M.&R. Hagen	Goya	Taschen	1998

Ред.број		**Предметна програма од трет циклус на студии**			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Нови движења во македонската ликовна уметност**			
2.	Код	S10P26			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет, Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет степен			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	Пр в/в тор
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Владимир Величковски			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Целта на ова проучување и истражување се состои во обидот да се поврзат, но и разликуваат одделните појави и примери кои ќе бидат пресудни за раздвижување и творечко отворање на македонската уметност			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Предметот ги содржи првите појави на “Новата уметничка практика“ во Македонија почнувајќи од раните седумдесетти години на 20 век кога беа изведени колористички интервенции во природен и урбан амбиент, како и првите перформанси во галериски простор и “под отворено небо“ надвор од градот Скопје. Во тој пионерски период во аулата на Филозофскиот факултет беа изнесени пластичните интервенции од хартија и селотејп.Во 80-тите години се формира асоцијацијата на млади творци УСТА, потоа Протозеро и Зеро групата со чија активност беа отворени вратите на постмодернизмот во			

		македонската уметност. Креативниот набој и достигнувањата на младите уметници ќе влијаат на натамошните процеси во развојот на разновидните нови појави задржувајќи ги притоа врските со светот и своите автентични белези.		
13	Заемна поврзаност на предметите			
14.	Детален опис на наставните и работните методи за предметот	Предавања, консултации, дебати, упатување на студентите низ литературата, изработка на семинарски труд		
15.	Вкупен расположив фонд на време	Менторски, индивидуални часови во рамките на предвидениот семестар		
	Распределба на расположивото време	30+75+75=180		
16.	Форми на наставните активности	16.1.	Предавања- теоретска настава. часови	30 часа
		16.2.	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови	
		16.3.	Пракса: часови	
17.	Други форми на активности	17.1.	Проектни задачи: часови	
		17.2.	Самостојни задачи: часови	75 часа
		17.3.	Домашно учење - задачи	75 часа
18	Услови за потпис	Присуство и активност на настава		
19	Начин на оценување			
	19.1.	Тестови: бодови	/	
	19.2.	Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови	30 бода	
	19.3.	Завршен испит: бодови	20-70	
20	Критериуми за оценување (бодови/ оценка)	до 50 бода	5 (пет) (F)	
		51 х до 60 бода	6 (шест) (E)	
		61 х до 70 бода	7 (седум) (D)	
		од 71 до 80 бода	8 (осум) (C)	
		од 81 до 90 бода	9 (девет) (B)	
		од 91 до 100 бода	10 (десет) (A)	
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата	Евалуација и самоевалуација		
B22.	Литература			
	22.1.	Задолжителна литература		
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година

		1.	Владимир Величковски	Ликовен меѓупростор,Нови тенденции во македонската ликовна уметност	Млад борец, Скопје	1986
		2.	Небојша Вилиќ	States of Changes(?)	Феникс, Скопје	1994
		3.	Соња Абаџиева Димитрова	Идеја-тека,Избор документи за концептуалистичкиот дискурс во македонската уметност	Скопје	2003
		4.	Владимир Величковски	Нови појави во македонската уметност	Центар за визуелни уметности, Скопје	2006
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	В.Величковски	“ЗЕРО“, ретроспективна изложба 1984-2009	Национална галерија на Македонија Скопје, декември	2009
		2.	В.Величковски	Современа македонска уметност	Филозофски факултет Скопје	2010
		3.				

Ред.број		Предметна програма од трет циклус на студии			
1.	Наслов на наставниот предмет	**Идеологијата и аспектите на ангажираност во современата уметност**			
2.	Код	S10P27			
3.	Студиска програма	Историја на уметноста и археологија			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Институт за историја на уметноста и археологија Филозофски факултет, Скопје			
5.	Степен (прв, втор, трет циклус)	Трет степен			
6.	Академска година / семестар	Година	прва	семестар	Прв/втор
7	Оптовареност со предметот изразена во ЕКТС кредити	6			
8.	Наставник (во случај на повеќе наставници назначен одговорен наставник)	Владимир Величковски			
9.	Јазик на кој се изведува наставата	Македонски јазик			
10.	Неопходни предуслови за слушање и полагање на предметот	/			
11.	Цели на предметната програма (компетенции) и резултати од учењето:	Да се упатат студентите во ангажираната уметност како вид на јазик, уметничка практика, чија задача и смисла се состои во спротивставувањето на замислите за автономија на уметноста, што значи дека естетските и уметнички критериуми на уметничката работа се соочени со политички или етички барања.			
12.	Детална содржина на предметот по поглавја и единици со резултатите од учење за секое поглавје	Денес се преиспитува односот на уметноста и општеството, со доминантна улога на политиката. Зад модерните облици на симболичката доминација стои економската и политичката моќ. Реалното преминува во фиктивно, вкоренети во социјалната реалност. Уметноста нема повеќе автономни вредности, а критиката и автентичноста на уметничкото дело претрпуваат значајни промени. На старите трауми се надоврзуваат нови, како што се родовите идентитети и односот кон човечкото тело, активизмот и артивизмот, тероризмот низ современата уметност. Тоа го означи новото претставување на историјата на уметноста. Понагласено внимание доби уметноста на воневропските земји во колонијалниот и постколонијалниот период. Се отвораат нови глобални проблеми, како еколошките, кои водат кон ново доживување на пејзажот и човекот. Актуализирање на релацијата уметност-институции. Модернистичкото Јас се преобразува во постмодернистичкото Ние. Во модерната уметност перманентно се спротивставуваат ориентации кои се залагаат за ангажирана уметност, како и оние кои се залагаат за автономија на уметноста почнувајќи од движењата во уметноста на 19 век. Во текот на 20 век се			

<table>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">издвојуваат четири специфични приоди во ангажираната уметност:1. левичарски;2. десничарски;3. индивидуалистичко-анархистички;4. теоретско-критички приод.
Критичките модели на уметничката работа биле развивани во дадаизмот, неодадата, флуксус, концептуална и семиотичка уметност. Посебно значење се дава на Руската/Советската авангарда, нацистичката уметност, “Новата објективност“ во германскиот експресионизам, во текот на Втората светска војна, посебно по 1945 година, потоа за време и по настаните во 1968 година, се до некои појави во рецентната уметничка практика.Уметноста и кога е фигуративна и кога е апстрактна ги трансформирала сопствените структури, вклучувајќи се во конкретниот револуционерен процес, или да проговори критички и сеопфатно за творечките искажувања за уметничката или радикална политика. Идеолошките и социјални појави во Западна Европа, САД, Африканските земји итн.</td></tr>
<tr><td>13</td><td>Заемна поврзаност на предметите</td><td colspan="3">Постои тематска корелација помеѓу предметите во програмата</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Детален опис на наставните и работните методи за предметот</td><td colspan="3">Предавања, консултации, дебати, упатување на студентите низ литературата, изработка на семинарски труд</td></tr>
<tr><td>15.</td><td>Вкупен расположив фонд на време</td><td colspan="3">180 часа
Менторски, индивидуални часови во рамките на предвидениот семестар</td></tr>
<tr><td></td><td>Распределба на расположивото време</td><td colspan="3">30+75+75=180</td></tr>
<tr><td rowspan="3">16.</td><td rowspan="3">Форми на наставните активности</td><td>16.1.</td><td>Предавања- теоретска настава. часови</td><td>30 часа</td></tr>
<tr><td>16.2.</td><td>Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа: часови</td><td></td></tr>
<tr><td>16.3.</td><td>Пракса: часови</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">17.</td><td rowspan="3">Други форми на активности</td><td>17.1.</td><td>Проектни задачи: часови</td><td></td></tr>
<tr><td>17.2.</td><td>Самостојни задачи: часови</td><td>75 часа</td></tr>
<tr><td>17.3.</td><td>Домашно учење - задачи</td><td>75 часа</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Услови за потпис</td><td colspan="3">Редовност и активност на часовите</td></tr>
<tr><td rowspan="4">19</td><td colspan="4">Начин на оценување</td></tr>
<tr><td>19.1.</td><td colspan="2">Тестови: бодови</td><td>/</td></tr>
<tr><td>19.2.</td><td colspan="2">Семинарска работа/проект, презентација писмена и усна: бодови</td><td>До 30 бода</td></tr>
<tr><td>19.3.</td><td colspan="2">Завршен испит: бодови</td><td>20-70 бода</td></tr>
<tr><td rowspan="6">20</td><td colspan="2" rowspan="6">Критериуми за оценување (бодови/ оценка)</td><td>до 50 бода</td><td>5 (пет) (F)</td></tr>
<tr><td>51 х до 60 бода</td><td>6 (шест) (E)</td></tr>
<tr><td>61 х до 70 бода</td><td>7 (седум) (D)</td></tr>
<tr><td>од 71 до 80 бода</td><td>8 (осум) (C)</td></tr>
<tr><td>од 81 до 90 бода</td><td>9 (девет) (B)</td></tr>
<tr><td>од 91 до 100 бода</td><td>10 (десет) (A)</td></tr>
<tr><td>21.</td><td colspan="2">Метод на следење на квалитетот на наставата</td><td colspan="2">Евалуација и самоевалуација</td></tr>
<tr><td rowspan="2">22.</td><td colspan="4">Литература</td></tr>
<tr><td>22.1.</td><td colspan="3">Задолжителна литература</td></tr>
</table>

		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	S.Mijušević	Deca socrealizma,unuci avangarde	Moment br.16 Beograd	1988
		2.	G.C.Argan	Studije o modernoj umetnosti (tekstot:Odnos moderne umetnosti prema političkim ideologijama;	Nolit, Beograd	1982
		3.	Mikel Difren	Umjetnost I politika	Svjetlost, Sarajevo	1982
		4.	Vera Horvat Pintarić	Od kiča do vječnosti	Zagreb	1979
		5.	Lidija Merenik	Umetnost I vlast; Srpsko slikarstvo 1945-1968	Beograd Filozofski fakultet	2010
		6.	Grupa avtori	Art et contestation,Temoins et temoignages,La connaissance S.A.,	Bruxelles	1968
		7.	David A.Siqueiros	L'art et la revolution,Editions sociales,	Paris	1973
		8.	M.Devade	Beleške o ideološko-političkoj situaciji u slikarstvu,Idje br.6	Beograd	1979
		9.	C.Harrison,P.Wood ,	Art in Theory 1900-1990,An Antology of Changing Ideas,Basil Blackwell	Oxford,UK, Cambridge, USA	1993
		10.	A.Erjavec	Ideologija in umetnost modernizma	Partizanska knjiga, Ljubljana	1988
		11.	M. Арчер	Уметноста по 1960	Европа 92 Кочани	2014
	22.2.	Дополнителна литература				
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач	Година
		1.	Б. Петковски	Македонското монументално сликарство на теми од НОВ и револуцијата	Македонска книга	1984
		2.	S.Mijušević	Deca socrealizma,unuci avangarde	Moment br.16 Beograd	1988
		3.	R. Arnhajm	Pikasova Gernika, geneza jedne slike	Zamak culture Vrnjačka Banja	1974

ПРИЛОЗИ

Прилог бр. 5
Додаток на диплома

1. Податоци за носителот на дипломата	
1.1. Име	
1.2. Презиме	
1.3. Датум на раѓање, место и држава на раѓање	дд.мм.гггг, место, држава на раѓање
1.4. Матичен број	и бр. на досие xx/12
2. Податоци за стекнатата квалификација	
2.1. Датум на издавање	датум на докторирање
2.2. Назив на квалификацијата	6 Хуманистички науки и уметности 6.1 Историја и археологија 6.4 Уметности (уметност, историја на уметност, изведувачка уметност, музика) 6.01.02. АРХЕОЛОГИЈА 6.01.02.01. Праисториска археологија 6.01.02.04. Класична археологија 6.01.02.06. Средновековна археологија 6.01.02.07. Епиграфија 6.01.02.08. Нумизматика 6.01.02.09. Теорија и историја на археологија 6.01.02.14. Друго 6.04.01 ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТ 6.04.01.01. Ранохристијанска уметност 6.04.01.02. Средновековна западна уметност 6.04.01.03. Средновековна византиска уметност 6.04.01.04. Средновековна национална уметност 6.04.01.06. Уметност на ренесансата 6.04.01.07. Уметност на барокот 6.04.01.08. Уметност на класицизмот 6.04.01.09. Уметност на реализмот 6.04.01.10. Уметност на XX век 6.04.01.16. Друго 6.01.01.04. Историја на средниот век 6.01.01.16. Византологија
2.3. Име на студиската програма, односно главно студиско подрачје, поле и област на студиите	Студиска програма од трет циклус - докторски студии од Историја на уметност и археологија

2.4. Име и статус на високообразовната/научната установа која ја издава дипломата	Државен универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Филозофски факултет во Скопје Решение за акредитација на Одборот за акредитација Решение за почеток со работа од МОН бр.
2.5. Име и статус на високообразовната/научната установа (доколку е различна) која ја администрира дипломата	/
2.6. Јазик на наставата	Македонски јазик
3. Податоци за степен (циклус) на квалификацијата	
3.1. Вид на квалификацијата (академски/стручни студии)	Академски студии
3.2. Степен (циклус) на квалификацијата	Трет циклус
3.3. Траење на студиската програма: години и ЕКТС кредити	3 години / 6 семестри / 180 кредити
3.4. Услови за запишување на студиската програма	- завршен II циклус на студии усогласени со европскиот кредит-трансфер систем (во натамошниот текст: ЕКТС-кредити); - завршени постдипломски студии по студиските програми пред воведувањето на европскиот кредит трансфер систем, на кои им се признаваат 60 кредити од обука за истражување и едукација; - остварен просечен успех од сите предмети од претходно завршеното високо образование, од најмалку 8,00; - познавање на еден од светските јазици, а доказ за познавање на светски јазик е сертификат од Филолошкиот факултет „Блаже Конески” или меѓународен сертификат или диплома за претходностекнато образование - додипломски студии (прв циклус) и постдипломски студии (втор циклус), на еден од светските јазици. За кандидатите кои не ги исполнуваат условите, во зависност од спецификите на научната област, советот на студиската програма може да утврди дополнителни критериуми за запишување. Доколку на докторските студии се пријават кандидати кои имаат завршено додипломски и магистерски студии од друго научно поле од подрачјето на општествените или хуманистичките науки, нивните пријави ќе се разгледуваат поединечно и за дополнителните обврски ќе одлучува Советот на докторски студии на студиската програма
4. Податоци за содржините и постигнатите резултати	

4.1. Начин на студирање редовни, вонредни)	Редовно студирање				
4.2. Барања и резултати на студиската програма	-				
4.3. Податоци за студиската програма (насока, модул, оценки, ЕКТС кредити)[6]	Видете го приложеното Уверение за положени испити и целосно реализирана студиска програма Студентот ја изработил и одбранил докторската дисертација на тема: „.......................... " Ментор: Проф. д-р				
4.4. Систем на оценување (шема на оценки и критериуми за добивање на оценките)	Тест и/или устен испит (до 70 бодови) Семинарска работа/ Проект (до 15 бодови) Активност и учество (до 15 бодови) Оцената 5 (пет) е негативна оцена	до 50 бода	5	(пет)	F
		од 51 до 60 бода	6	(шест)	E
		од 61 до 70 бода	7	(седум)	D
		од 71 до 80 бода	8	(осум)	C
		од 81 до 90 бода	9	(девет)	B
		од 91 до 100 бода	10	(десет)	A
4.5. Просечна оценка во текот на студиите					
5. Податоци за користење на квалификацијата					
5.1. Пристап до понатамошни студии	Можност за продолжување на постдокторски студии во странство				

[6]Додаток на 4.3 е Уверението за положени испити

5.2. Професионален статус (ако е применливо)	не е применливо
6. Дополнителни информации	
6.1. Дополнителни информации за студентот	/
6.2. Дополнителни информации за високообразовната установа	Универзитет „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, Филозофски Факултет во Скопје Бул. Гоце Делчев бр.9А Тел. +389(2)3116-520, e-mail: fzf@fzf.ukim.edu.mk
7. Заверка на додатокот на дипломата	
7.1. Датум и место	датум на промоција, Скопје
7.2. Име и потпис	______________________ ______________________
7.3. Функција на потписникот	декан ректор
7.4. Печат	печат на единицата печат на УКИМ